

KEMINMAA

ESI- JA PERUSOPETUKSEN SEKÄ LUKION
OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMA

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Arvio kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista	6
3	Opiskeluhoitosuunnitelman toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi	6
3.1	Opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllinen opiskeluhoito	6
3.2	Sitouttavan kouluyhteistyön toimintamalli	7
3.3	Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen	10
4	Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi	10
5	Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaan hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	13
6	Opiskelijoiden suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	14
6.1	Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta	14
6.2	Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta	14
6.3	Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi häirinnältä	15
6.3.1	Seksuaalinen häirintä	16
6.3.2	Netissä tapahtuva häirintä	18
7	Kriisisuunnitelma	19
7.1	Tärkeät puhelinnumerot	19
7.2	Koulun kriisiryhmän jäsenet ja koulun pohjapiirustukset	19
7.3	Ensiapuohjeet, hätäensiapu	19
7.3.1	Elvytys	20
7.3.2	Lapsen elvytys	21
7.3.3	Verenvuodon tyrehtyttäminen	24
7.3.4	Sokin ensiapu	24

7.4 Ensiapuohjeet, muu ensiapu	24
7.4.1 Rintakipu	24
7.4.2 Kouristelu	25
7.4.3 Vatsakipu	26
7.4.4 Diabetes	26
7.4.5 Vieraan esineen poisto hengitysteistä, aikuinen	26
7.4.6 Vieraan esineen poisto hengitysteistä, lapsi	26
7.4.7 Palovammat	27
7.4.8 Raajavammat	27
7.4.9 Pistokset ja puremat	27
7.5 Toimintamalli äkillisissä kriisitilanteissa	28
7.5.1 Oppilaan kuolema	28
7.5.2 Opettajan tai työntekijän kuolema	29
7.5.3 Oppilaan lähiomaisen kuolema (vanhempi tai sisarus)	30
7.5.4 Itsemurha	30
7.5.5 Oppilaan itsemurhayritys tai itsemurhalla uhkailu	31
7.5.6 Väkivalta tai sen uhka	31
7.5.7 Onnettomuus, tapaturma tai sairaskohtaus	32
7.5.8 Tulipalo	32
7.5.9 Vaaralliset aineet, säteilyvaara	33
7.5.10 Pommiuhka (ei julkinen)	33
7.5.11 Uhkaava henkilö koulussa (ei julkinen)	34
7.5.12 Kuulutusohje rakennuksen evakuointia varten ja epäillyn rikollisen tilanteen ensiohje (Poliisihallitus 1.12.2011) (ei julkinen)	34
7.6 Jälkipuinti	35
7.6.1 Yleistä	35
7.6.2 Surevien lasten auttaminen	36
7.6.2.1 Traumaattisen kuolemantapauksen kokeneiden lasten auttaminen	36
7.6.2.2 Kuolemantapauksen käsittely koulussa	36
7.6.2.3 Yksittäisten oppilaiden tarpeet	37

7.6.2.4 Kuolemantapauksen ilmoittaminen koulussa	37
7.6.2.5 Keskustelu luokassa	38
7.7 Tiedottaminen kriisitilanteissa	40
7.8 Koulun päihdetyön toimintamalli	40
7.8.1 Eri huumausaineiden käyttäjien tunnistaminen	41
7.8.2 Ensiapu päihdetapauksessa	43
7.9 Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi	43

1 Johdanto

Opiskelija-sanalla kuvataan tekstissä esikoululaista, koululaista ja lukiolaista.

Opiskelijahuoltolain (377/2022) keskeiset periaatteet ovat, että opiskelijahuolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskelijahuoltona. Lisäksi opiskelijoilla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Opiskeluhoitotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus. Opiskeluhoitotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen opiskelijaan ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Opiskeluhoitotyö on niin yhteisöllisenä kuin yksilöllisenä tukena oppilaan koulunkäynnin arjessa

Opiskeluhoitotyöllä tarkoitetaan opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitoa sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoito, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhoitolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Tämän lisäksi opiskelijoilla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. Opiskeluhoitossa on keskeistä monialainen yhteistyö. Opiskeluhoitotyö kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä opiskeluhoitopalveluista vastaaville viranomaisille.

Opiskelijahuoltolain (377/2022) edellyttämien muutosten sisällyttäminen opetussuunnitelmien perusteisiin ja lain toimeenpanon tukeminen

- Laki perusopetuslain muuttumisesta (642/2010)
- Perusopetuslaki 29 §, 31 a § (628/1998)
- Perustuslaki 6§, 10§, 16§, 19§, 22§
- Lastensuojelulaki 7§, 8§, 9§, 25§ (417/2007) ja 25 § 3 mom. (542/2011)
- Kansanterveyslaki 14§ (66/1972) sekä laki kansanterveyslain muuttumisesta (626/2007)
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Henkilötietolaki (523/1999)
- Tasa-arvolaki 89/2023
- Rikoslaki 20 luku

Opiskeluhoitotyötä ohjaavat eri osapuolten tietojen saanti ja salassapitoa koskevat säädökset. Keminmaan opiskeluhoitosuunnitelman tavoitteena on oppilaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä huolehtiminen. Opiskeluhoitotyössä otetaan huomioon oppilaan edun etusijaisuus. Hyvinvointi jaetaan olosuhteisiin, sosiaalisiin suhteisiin, itsensä toteuttamisen mahdollisuuksiin sekä terveydentilaan.

Sosiaalisia suhteita ovat opiskelijoiden keskinäiset, opettajien ja opiskelijoiden, kotien ja koulun sekä opiskelijoiden ja muun henkilöstön väliset suhteet. Itsensä toteuttamisen mahdollisuudet tarkoittavat sitä, että opiskelija voi opiskella omien taitojensa ja kykyjensä mukaisesti ja että hän saa palautetta, kannustusta ja rohkaisua.

2 Arvio kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

	Neuvola/Kouluterveydenhoito tarve/toteuma	Koulupsykologi tarve/toteuma	Koulukuraattori tarve/toteuma
Esikoulu	1,0/1,0	0,5/0,02	0,2/0,1
Keskuskoulu	1 / 0,86	0,2 / 0,1	0,6/0,7
Kirkonmäki	0,6 / 0,5	0,2 / 0,13	0,3 / 0,4
Lassila	0,6 / 0,4	0,2 / 0,13	0,3/0,2
Pölhö	0,4 / 0,4	0,2/ 0,13	0,3 / 0,1
Lukio	0,4 / 0,2	0,2/ 0,1	0,3/0,2

Selite: 0,2 = yksi työpäivä

THL:n tarvesuositus on yksi terveydenhoitaja 460 opiskelijaa kohden ja yksi lääkäri 2100 opiskelijaa kohden.

Oppilas- ja opiskeluhoitolaain 9§a, 2 momentin mukaan yhdellä kuraattorilla saa olla 670 opiskelijaa ja koulupsykologilla 780 opiskelijaa.

3 Opiskeluhoitosuunnitelman toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi

3.1 Opiskeluhoitosuunnitelman yhteisöllinen opiskeluhoito

Opiskeluhoito on tärkeä osa esi- ja perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja opiskelijaryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoillon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoillon ohjausryhmä.

Koulukohtaisen opiskeluhoitoryhmän tulee toimia ensisijaisesti ennalta ehkäisevästi ja sen ohella tarvittaessa nopeasti puuttua koulussa esille tulleisiin opiskeluhoitoasioihin ja opiskelijoiden ongelmiin. Opiskeluhoitoryhmässä huomioidaan opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen.

Opiskeluhoitoryhmä vastaa yhteisöllisen opiskeluhoillon toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Sitä johtaa opiskelijatyöstä vastaava rehtori. Ryhmään voi kuulua koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, sosiaalityöntekijä ja tarvittaessa opettaja, varhaiskasvatuksen opettaja sekä muut tarvittavat yhteistyötahot. Rehtori/varhaiskasvatustyöryhmän johtaja toimii puheenjohtajana ja

kokoon kutsujana. Kokoontumisista laaditaan muistio. Ryhmään kutsutaan tarvittaessa muita koulun henkilöstöön kuuluvia ja lasten sekä nuorten hyvinvointia edistäviä viranomaisia ja toimijoita sekä opiskelijoita ja vanhempia.

Opiskeluhoitoryhmän toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista ja se kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukukaudessa. Sen tehtäviin kuuluu tehdä kuvaus opiskelijoiden ja huoltajien osallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta esim. kyselyiden yhteenvetojen avulla. Se arvioi toimintaansa vuosittain ja kehittää sitä.

Nivelvaiheissa rehtori/erityisopettaja kutsuu lukuvuosittain alakoulun ja esiopetuksen edustajat sekä lukuvuosittain yläkoulun ja alakoulun edustajat koulukohtaiseen tapaamiseen.

Koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä käyttää laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa arvioitaessa luokka- ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta.

Opiskelijoiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset:

- kouluterveyskyselyt joka toinen vuosi 4.–5.lk sekä 8.–9.lk
- Tea-tiedonkeruu
- Opa-tiedonkeruu joka toinen vuosi
- kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkistus kolmen vuoden välein

Esiopetuksen opiskeluhoito käyttää laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa arvioitaessa lasten ja perheiden hyvinvointia sekä mahdollista lisätoimenpiteiden tarvetta. Esiopetuksen opiskeluhoitoryhmä suunnittelee ja hyödyntää lasten ja perheiden hyvinvointiin liittyvien kyselyiden laatimista sekä tulosten käsittelyn ja hyödyntämisen esiopetuksessa.

Yhteisöllistä opiskeluhoitotoimintaa ovat mm. vanhempien kasvatustyön tukeminen sekä kodin ja koulun yhteistyön vahvistaminen mm. vanhempainyhdistyksen toiminnan, esiopetuksen teemapäivien ja erilaisten Pop Up –tapahtumien avulla. Ennaltaehkäisevän oppilashuolto toiminnan esimerkkejä esiopetuksessa ovat muun muassa kiusaaminen ennaltaehkäisyn suunnitelma, yhteiset tapahtumat ja ryhmien välinen yhteistyö.

3.2 Sitouttavan kouluyhteistyön toimintamalli

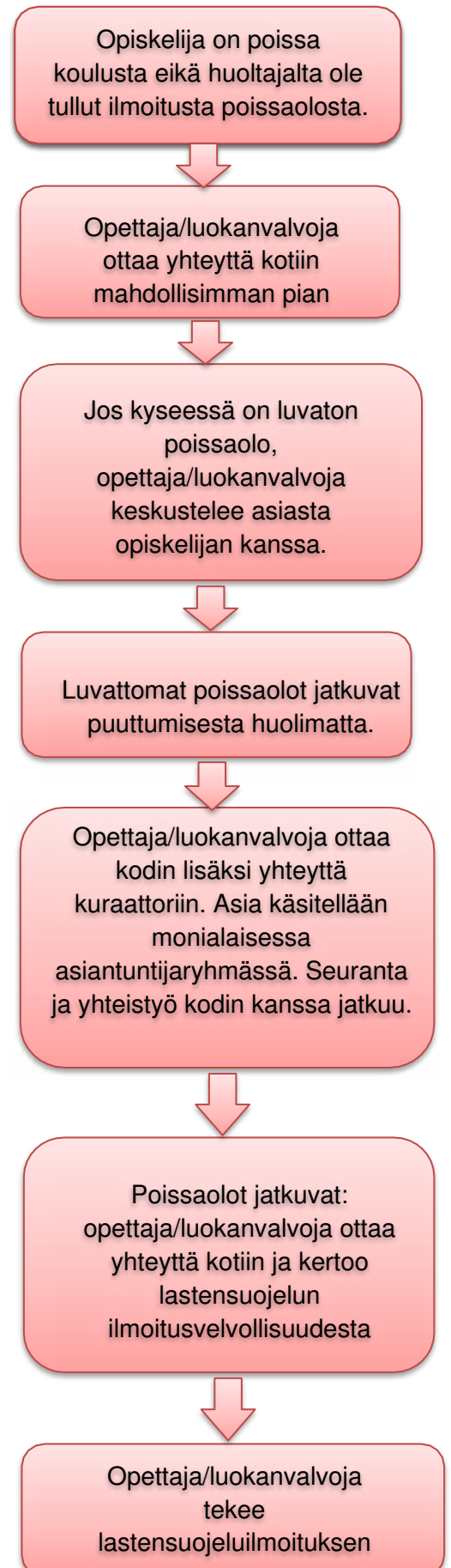
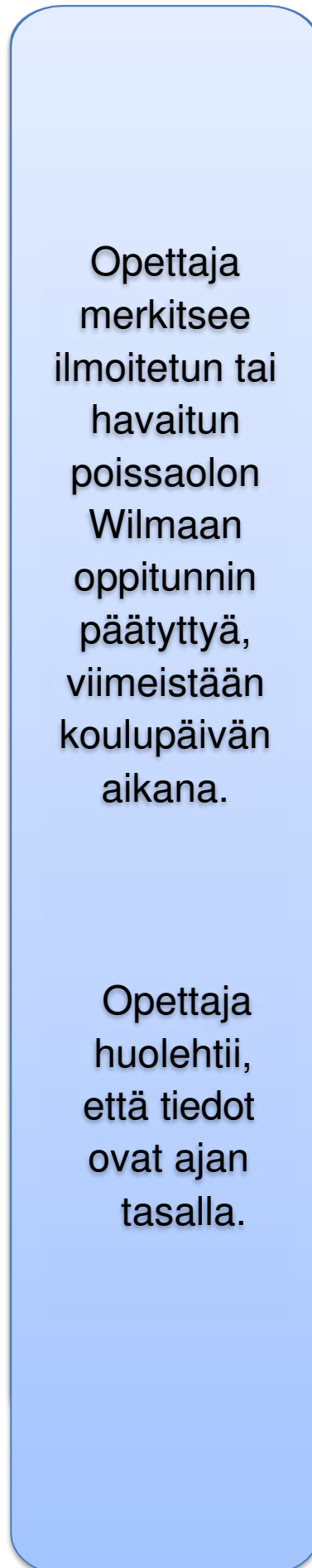
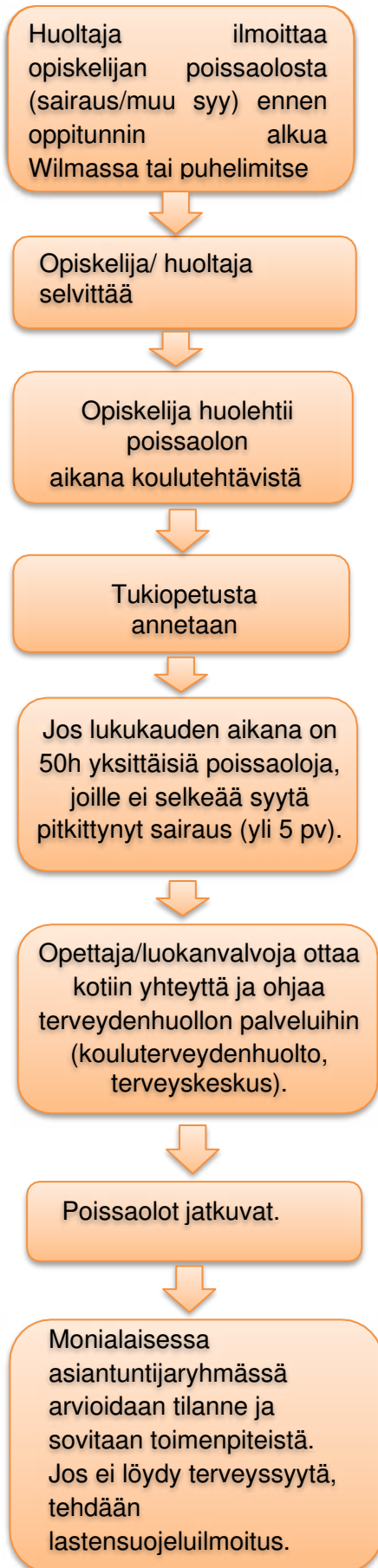
Sitouttavan kouluyhteistyön tarkoituksena on vähentää ja ennaltaehkäistä koulupoissaoloja yhteistyössä kotien kanssa. Toimintamallin avulla tuetaan opiskelijoiden kiinnittymistä kouluun ja vahvistetaan myönteistä koulukulttuuria ja -hyvinvointia. Esiopetuksessa ja kouluissa tunnustetaan ja autetaan opiskelijoita, joilla on haasteita säännöllisessä koulunkäynnissä. Tarkoituksena on vahvistaa perustaitojen saavuttamista ja oppimistuloksia. Keminmaassa käytetään yhtenäistä poissaolojen seurantaa ja tilastointia.

Lähtökohtana on, että opiskelija osallistuu kaikkeen esiopetuksen toimintaan. Esiopetuksen lukuvuosi noudattelee pääosin koulujen työ- ja loma-aikoja. Huoltaja ilmoittaa opiskelijan

etukäteen tiedossa olevasta poissaolosta sähköiseen järjestelmään. Yli viikon mittaista vapautusta esiopetuksesta haetaan varhaiskasvatusyksiköiden johtajalta sähköpostitse.

Esiopetuksessa opiskelijoiden poissaoloja seurataan ja tarvittaessa niihin puututaan yksilöllisen oppilashuollon toimenpitein.

Poissaoloihin puuttuminen Keminmaassa:

3.3 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Tupakointi on kielletty koulujen alueilla. Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen, ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla opiskelija häiritsee opetusta tai oppimista.

Tupakkatuotteet ja muut päihteet luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden haltuun ottaminen, palauttaminen ja hävittäminen:

- Aine otetaan haltuun ja asiasta ilmoitetaan huoltajalle. Jos on epäily välittämisestä, ilmoitus poliisiin.
- Huoltajalla on kolme kuukautta aikaa noutaa tuotteet rehtorilta. Ellei tuotteita noudeta, rehtori hävittää tuotteet.

4 Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, neuvolapalveluja, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä opiskelijaa koskevaa monialaista opiskeluhuoltoa. Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat osa yksilökohtaista opiskeluhuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen.

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy.

Henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon etuuksia ja palveluja. Opiskeluhuollollisen huolen herätessä, koulunkäynnin esteet pyritään poistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Henkilö, jolla on huoli herännyt, ottaa asian puheeksi opiskelijan kanssa.

Huolen voi herättää mm. opiskelijan poissaolot, arvosanojen lasku, yksinäisyys koulussa, alakuloisuus ja/tai ahdistuneisuus, riitaisuus tai levottomuus, kiusaaminen tai kiusatuksi joutuminen, epämääräiset ja aggressiiviset puheet, käyttäytymisen muutos sekä muu määrittelemätön huoli.

Jos huoli jatkuu, otetaan yhteyttä huoltajaan ja asiaa selvitetään. Tässä vaiheessa on mahdollisuus konsultoida kollegaa. Tarvittaessa kutsutaan asiantuntijaryhmä kokoon ja hankitaan opiskelijan ja/tai huoltajan suostumus/kirjallinen luvan ja ryhmä kootaan yhteisymmärryksessä opiskelijan/huoltajan kanssa.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksilöidysti opiskelijan tarpeen mukaan. Ryhmän puheenjohtaja (ryhmän koolle kutsunut henkilö) vastaa, että asian käsittely kirjataan opiskelijan yksilölliseen opiskeluhohtokertomukseen (joka on salassa pidettävä ja etenee aikajärjestyksessä) ja että se säilytetään lain vaatimalla tavalla opiskelijahuoltorekisterissä.

Kun huoli liittyy oppimiseen tai kurinpitoon, toimitaan perusopetuslain mukaisesti.

Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä perustuu aina opiskelijan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Asian käsittelyyn riittää yhden huoltajan antama suostumus. Molempia lapsen yhteishuollosta vastaavia huoltajia on kuitenkin pyydettävä mukaan asian käsittelyyn, ellei alaikäinen ole sitä pätevästi kieltänyt. Opiskelija tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhohton yhteistyötahoja tai opiskelijan läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa opiskelijan asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta. Konsultaatioita ei kuitenkaan voi pyytää sellaiselta asiantuntijalta, jonka osallistumisen monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaan on opiskelija tai hänen laillinen edustajansa kieltänyt.

Yksittäistä opiskelijaa koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhohtokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö on asiantuntijaryhmän jäsen, joka on kutsunut palaverin koolle, hän myös yleensä kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhohton järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhohtokertomukseen. Tarvittaessa kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen opiskelijan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- Tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma sekä
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, kertomukseen on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Opiskeluhuoltokertomukset sekä muut opiskeluhuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat säilötään opiskeluhuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä, jonka tiedot ovat salassa pidettäviä.

Kurinpitotoimien tai opetuksen epäämisen yhteydessä tarjotaan opiskelijalle opiskeluhuollon palveluja. Kurinpitotoimenpiteiden tai opetuksen epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen tai kurinpitotoimenpiteen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen.

Esiopetuksessa noudetaan aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi varhaiskasvatuksessa -toimintaohjetta.

Laajat terveystarkastukset tehdään 1. 5. ja 8. luokilla. Tarkastuksen tekevät kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri ja siihen kutsutaan opiskelijan lisäksi myös hänen huoltajansa. Viidennen luokan laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa käytetään arvioitaessa luokka- ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta. Yhteenveto ei saa sisältää henkilötietoja. Vanhemmille järjestetään vanhempainilta liittyen terveystarkastusten tuloksiin.

Opiskelijan tarvitseman lääkityksen sekä hoidon tukeminen sovitaan koulussa monialaisesti ja tapauskohtaisesti yhdessä huoltajien, opiskelijan, kouluterveydenhuollon, koulun henkilöstön ja hoitavan tahon kanssa. Esiopetuksessa olevalle opiskelijalle laaditaan lääkehoidon suunnitelma.

Huoltaja toimittaa tiedon erityisruokavalioista ruokapalvelun tarjoajalle sekä luokanopettajalle ja esiopetusyksikköön. Vuosittain toimitetaan kotiin täytettäväksi erityisruokavalioilmoitus opiskelijalle, joilla on rajoituksia ruokavalion suhteen.

Esiopetuksessa terveydenhoitajan puhelinkonsultaatiot mahdollistuvat annettuina puhelinaikoina, tarvittaessa sovitaan vastaanottoaika tai ohjataan muun palvelun piiriin. Terveystarkastus tehdään 4 –vuotiaille lapsille sekä 5 –vuotiaan ikäkausitarkastus. Yhteistyö neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä tapahtuu yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehtyjen havaintojen perusteella lapsesta täytetään neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyölomake, joka toimitetaan huoltajan luvalla neuvolaan ennen ikäkausitarkastusta. Tarkastuksen jälkeen neuvola palauttaa yhteistyösivun takaisin tiedoksi tarkastuksen tuloksista.

5 Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden opiskelijan hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskelijoiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä opiskelijahuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa.

Opiskelijan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että opiskelija voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Opiskeluhoitotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Rehtorit/varhaiskasvatyüksiköiden johtajat vastaavat koulujen opetus- ja muun henkilöstön perehdytyksestä ja osaamisen varmistamisesta yhteisöllisessä opiskelijahuoltotyössä. Kaikkien oppilaitosten yhteinen opiskeluhoitosuunnitelma käsitellään yhteisesti lukuvuoden aikana. Opiskeluhoillon moniammatillinen työryhmä tekee tiivistä yhteistyötä tehostetun ja erityisen tuen opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kanssa. Vanhempien kasvatustyön tukeminen ja sekä kodin ja koulun yhteistyön vahvistaminen mm. vanhempainyhdistyksen toiminnan, koulujen ja esiopetuksen teemapäivien ja vanhempainiltojen avulla on osa opiskeluhoillon toimintaa ja kehittämistä.

Sairaalakoulun opiskelijat pysyvät aina oman koulun opiskelijoina. Tiivis pedagoginen ja opiskeluhoollollinen yhteistyö opiskelijan oman koulun kanssa on edellytyksenä onnistuneelle paluulle takaisin omaan kouluun.

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa lapsen tilanteesta huolestunut henkilö. Viranomaisella on ilmoitusvelvollisuus, jos huoli lapsesta herää. Yhteistyötä lastensuojelun kanssa tehdään koulun yhteisöllisessä opiskeluhoillossa. Lastensuojelun viranomaisia voidaan kutsua mukaan opiskelijaa koskeviin palavereihin tilanteesta riippuen.

Koulun henkilökunta osallistuu tarvittaessa opiskelijaa koskeviin erikoissairaanhoidon palavereihin. Yhteistyön edistämiseksi koulun henkilökunta tiedottaa huoltajan luvalla erikoissairaanhoidon opiskelijan koulunkäyntiin liittyvistä asioista niissä määrin kuin ne katsotaan tarpeellisiksi.

Nuoriso- ja vapaa-ajantoimi on yksi koulun yhteistyökumppaneista. Yhteistyö on suunnitelmallista, tavoitteellista ja opiskelijan hyvinvointia tukevaa. Koulut tekevät yhteistyötä myös poliisin kanssa tarvittaessa. Koulu voi pyytää poliisilta konsultaatioapua tilanteiden ratkaisemiseen ja opiskelijan turvallisuuden takaamiseen. Poliisilta voi aina kysyä näkemystä siitä, onko tietoon tullut teko ilmoitusvelvollisuuden alainen. Rikoksen tunnusmerkistön täytyessä asian ratkaiseminen siirtyy poliisille.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedotetaan opiskelijoita, huoltajia, henkilöstöä ja yhteistyötahoja Wilman kautta sekä kunnan internetsivuilla.

Esiopetuksen nivelvaiheissa huolehditaan sekä opetuksen että oppilashuollon järjestämiseksi tarvittavien tietojen siirtämisestä. Tietoja siirretään yhteistyössä huoltajan kanssa. Yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisen kannalta välttämättömät tiedot voidaan kuitenkin siirtää joka tapauksessa. Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, tähän tarvitaan kuitenkin lapsen huoltajan suostumus.

6 Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

6.1 Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta

Kaikilla koulun opiskelijoilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Tämän saavuttamiseksi opiskelijat/oppilaat opiskelevat koulussa ja esiopetuksessa ohjeistetusti, ohjatusti ja valvotusti. Välitunneilla on aina tarkoituksenmukainen määrä opettajavalvojia sekä myös mahdollisuuksien mukaan koulunkäyntiohjaajia. Esikoulun opiskelijat ulkoilevat aina henkilöstön kanssa. Kaikki koulun/varhaiskasvatusyksikön aikuiset puuttuvat välittömästi väkivallaltaan, kiusaamiselta ja häirintään. Tarvittaessa käytetään perusopetuslainmukaisia turvaamis- ja kurinpitokeinoja kuten kasvatuskeskustelua, jälki-istuntoa, opiskelijan poistamista oppitunnilta tai koulun tilaisuudesta, opiskelijan työpäivän keskeyttämistä sekä kielletyn, vaarallisen tai häiritsevän esineen haltuunottoa.

Koulun säännöt käydään läpi opiskelijoiden kanssa ja ne ovat tiedossa myös kodeissa koulutiedotteen välityksellä. Koulun yhteisiä vanhempainiltoja järjestetään tarvittaessa ja siellä voidaan käsitellä ajankohtaisia kasvatukseen liittyviä asioita. Koulun käytössä olevat hyvinvointi/kiusaamiskyselyt toteutetaan ja tarvittaessa ongelmatapauksiin reagoidaan. Apua voidaan hakea sekä yksilökohtaisesta että yhteisöllisestä opiskeluhuollosta. Asioiden selvittämiseksi etsitään myönteisiä ratkaisumalleja.

Luokissa keskustellaan jatkuvasti hyvän ja turvallisen oppimisympäristön oikeudesta jokaiselle lapselle ja voidaan laatia luokan omat säännöt. Myös kummiluokkatoimintaa voidaan käyttää hyvän yhteisöllisen ilmapiirin saavuttamiseksi. Luokakohtaisia vanhempainiltoja järjestetään tarvittaessa. Opiskelijoita rohkaistaan kertomaan väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä. Pahoinpitelytapauksissa otetaan yhteyttä poliisiin.

6.2 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta

Kiusaamisella tarkoitetaan koulussa toistuvasti ja tahallisesti tapahtuvaa pahan mielen aiheuttamista tietyille opiskelijalle. Kiusaaminen vaikuttaa negatiivisesti kiusatun hyvinvointiin. Kiusaamisen muoto sinänsä voi vaihdella (fyysistä tai sanallista kiusaamista, syrjintää, uhkailua jne.), ja sitä tapahtuu usein myös ryhmässä. Periaatteena kouluissa on, että kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ei hyväksytä. Jokaisen koulun henkilökuntaan kuuluvan velvollisuus on puuttua kaikkiin havaitsemiinsa kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteisiin.

Keminmaan peruskoulut ovat mukana valtakunnallisessa KiVa koulu -ohjelmassa (KiVa = Kiusaamista Vastaan), joka on opetusministeriön rahoituksella Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Ohjelmalla pyritään vähentämään kiusaamista, lisäämään empatiaa, edistämään positiivista luokkailmapiiriä ja oppimismotivaatiota. KiVa-koulu-ohjelma on tarkoitettu kaikille opiskelijoille, ja on pääasiassa kiusaamista ehkäisevää. Ohjelman tarkoituksena on parantaa luokan yhteishenkeä sekä lisätä kaikkien lasten tietoisuutta ryhmän merkityksestä kiusaamisesta ja sen lopettamisesta.

Ohjelma sisältää mm. oppitunteja opiskelijoille ja menettelyohjeet kiusaamistapausten selvittämiseen. Ohjelma sisältää myös vuosittain tehtävän tilannekartoituksen, jonka avulla koulut pystyvät arvioimaan ja kehittämään kiusaamisen vastaista työskentelyään. Opiskelijat vastaavat KiVa koulu-tilannekartoitukseen keväällä ja tuloksia hyödynnetään seuraavan lukuvuoden suunnittelussa. KiVa koulu -ohjelmasta löytyy lisätietoa Internet-sivuilta osoitteessa www.kivakoulu.fi.

Esiopetuksessa toiminnalliset säännöt laaditaan yhdessä esioppilaiden kanssa. Henkilöstö käy esioppilaiden kanssa keskustelua, miksi säännöt laaditaan ja huolehtivat, että niitä noudatetaan. Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn on laadittu oma suunnitelmansa esiopetuksessa. Pääpaino on hyvien kaveritaitojen rakentamisessa, ryhmäytymisessä ja tunnetaitoja vahvistavien materiaalien käytössä.

6.3 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi häirinnältä

Häirintä voi ilmetä kiusaamisena tai väkivaltana iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Koulun henkilökunta rohkaisee lapsia ja nuoria kertomaan häirinnästä kuuntelemalla ja ottamalla häirinnän puheeksi. Jos lapsen ja nuoren ympärillä olevat aikuiset ovat valppaita ja huomaavat lapsen tai nuoren käytöksessä huolestuttavia muutoksia, voidaan häirintä tunnistaa ja pysäyttää jo varhaisessa vaiheessa. Lapsen ja nuoren kuunteleminen on tärkeää, jotta pystytään ajoissa ottamaan yhteyttä ammattilaisiin, ja voidaan tarvittaessa hankkiutua koulun sekä mahdollisesti neuvolan tai opiskeluhoillon kautta avun piiriin.

Lasta ja nuorta pitää kannustaa ikätasonsa mukaisella tavalla tunnistamaan ja ottamaan puheeksi kokemansa häirintä aikuisen kanssa.

Opiskelijoiden kokemaa häirintä on selvitettävä kouluissa, oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuspalveluissa. Häirintään liittyvien tapahtumien selvittämisen lisäksi kouluissa, oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuspalveluissa on huolehdittava siitä, että häirintä päättyy opiskeluympäristössä ja koulumatkoilla.

Häirintään puuttumisessa keskeistä on selvittää, mitä on tapahtunut ja keiden välillä. Opettajan ja rehtorin/johtajan puuttumistoimet perustuvat tilanteeseen ja sen selvittämisessä esille tulleisiin tosiasioihin. Lasten ja nuorten väliset häirintätilanteet

tunnistetaan varhain. Tilanteisiin puututaan opettajan ja muun henkilöstön toimesta samalla tavalla, kuin puututaan kiusaamiseen ja väkivaltaan. Puuttuminen tehdään lapsen iän, kasvun ja kehityksen huomioivalla tavalla, ja siinä käytetään tarvittaessa laissa säädettyjä kurinpitokeinoja ja turvaamistoimia.

Esiopetuksessa huomioidaan sosiaalisten ja tunnetaitojen harjoittelu, kehittyminen ja siinä tukeminen. On tärkeä opetella tunnistamaan tunteita ja ratkaisemaan ristiriitoja ja erimielisyyksiä lasten kanssa. Aikuiset ovat läsnä ja ohjaavat vuorovaikutustilanteita.

6.3.1 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalisessa häirinnässä on kysymys lapsen tai nuoren altistamisesta ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, joka loukkaa hänen psyykkistä tai fyysistä koskemattomuuttaan. Sillä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Vakavimmillaan se voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikolliseksi teoksi. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus (voi olla myös yksittäinen teko).

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimielliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt eri sosiaalisen median kanavissa, WhatsApp-, Snapchat- yms. viestit, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot
- fyysinen koskettelu ja lähentely
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- seksuaalirikos kuten raiskaus, sen yritys tai seksuaalinen ahdistelu

Käsitys fyysisen vuorovaikutuksen muodoista ja sopivista rajoista on kulttuuri- ja yksilökohtaista. Fyysinen läheisyys voi ilmentää välittämistä ja huolenpitoa, lohduttaa ja luoda turvallisuudentunnetta. Moneen oppiaineeseen kuuluu, että opettaja tai opiskelija voivat koskettaa toista opiskelijaa. Olennaista on, että fyysinen kosketus ei seksualisoidu eikä sitä koeta kiusallisen, pakottavana tai epämiellyttävänä.

Opettaja antaa opetussuunnitelman mukaista opetusta, kasvatusta ja ohjausta. Opettajan tehtävänä on huolehtia luokastaan kokonaisuutena. Opettaja vastaa myös opetustyöhön liittyvästä turvallisuudesta, järjestyksestä ja ryhmän hyvinvoinnista. Opettaja seuraa ja tukee jokaisen opiskelijan yksilöllistä oppimista ja hyvinvointia. Opettajan vastuisiin kuuluvat seuraavat asiat:

- osallistuu oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman ml. seksuaalista häirintää koskevan suunnitelman valmisteluun ja tuntee toimintatavat seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemisessä ja varhaisessa puuttumisessa
- osallistuu oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän työskentelyyn oman tehtävänsä näkökulmasta sekä oman luokkansa tilanteen ja ilmapiirin tuntien

- on kiinnostunut opiskelijan kuulumisista ja keskustelee hänen kanssaan huolta herättävästä asiasta kahden kesken
- on tarvittaessa yhteydessä alaikäisen opiskelijan kotiin sekä keskustelee huolesta ja huoltajien näkemyksistä asiaan
- perusopetuksessa ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle
- ilmoittaa rehtorille tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tapahtuneesta opiskelijaan kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä
- ilmoittaa alle 18-vuotiaaseen opiskelijaan kohdistuneen seksuaalirikosepäilyn poliisille ja lastensuojeluun
- luo opetustilanteisiin turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin sekä huolehtii mm. tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjaannuttamisesta osana laaja-alaista osaamista
- voi rajatusti konsultoida opiskeluhuollon henkilöstöä opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon tarpeesta ja luovuttaa tässä yhteydessä salassapidon estämättä opiskeluhuollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömiä tietoja
- ohjaa opiskelijan tarvittaessa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin
- on velvollinen ottamaan yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa todetessaan palveluiden tarpeen sekä luovuttaa psykologille ja kuraattorille tuen tarpeen arvioimiseen salassapidon estämättä tarvittavat tiedot
- kutsuu tarvittaessa koolle yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän huomioiden kokoonpanon tapauskohtaisen harkinnan ja sen edellyttämän suostumuksen
- toteuttaa sukupuolitietoista opetusta
- seksuaalisen häirinnän ehkäisy aihealueena sisältyy monien oppiaineiden kuten terveystiedon, liikunnan, yhteiskuntaopin tai äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteisiin ja sisältöihin.

Toimenpiteet seksuaalisen häirintätapauksen selvittämiseksi

- Kun henkilöstön jäsenelle saa tietää seksuaalisesta häirinnästä, kertoo hän siitä esihenkilölle.
 - o Epäselvässä tilanteessa oppilaitos voi olla yhteydessä viranomaistahoon ja pyytää heiltä tilanearviota. Tässä vaiheessa ei mainita asianosaisten nimiä.
 - o Jos tapaus täyttää rikoksen tunnusmerkit, on oppilaitoksen velvollisuus alaikäisen kohdalla tehdä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus. Kun rikosilmoitus on tehty, vastuu asian selvittämisestä siirtyy poliisille, oppilaitos ei selvitä asiaa enempää. Keskitymme tukemaan lasten ja nuorten hyvinvointia.
- Mikäli tapaus ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä, selvittely oppilaitoksen taholla opiskeluhuollon kanssa:
 - o Sekä häirinnän esille ottanutta että toista osapuolta kuullaan erikseen. Kuulemisessa selvitetään tapahtumat ja niiden perusteiksi esitetyt väitteet. Kuulemisessa selville tulleet asiat kirjataan opiskeluhuollon kertomukseen.

- Esihenkilö kutsuu osapuolet keskustelemaan asiasta. Keskustelussa selvitetään tapahtumien kulku, kuullaan asianosaisia ja sovitaan, miten jatkossa toimitaan. Keskustelusta tehdään muistio yksityisyyden suoja huomioiden. Keskustelut kirjataan ylös opiskeluhoitokertomukseen.
- Koulutuksen esimiehen tehtävänä on huolehtia, että sovitut toimenpiteet toteutuvat sekä seurattava tilannetta. Tarvittaessa pidetään seurantapalaveri.

6.3.2 Netissä tapahtuva häirintä

Nettikiusaamisessa eri mediavälineiden, kuten netin ja kännykän kautta lähetetään epäasiallisia, uhkaavia tai seksuaalisia viestejä. Uhria esimerkiksi nimitellään, uhkaillaan, nöyryytetään, pilkataan, juoruillaan, kiristetään, häiritään tai jaetaan häntä loukkaavia videoita tai valokuvia, huijataan salasanoja tai esiinnyttään toisten nimellä. Nettikiusaamista on myös yksityisen tiedon jakaminen tai toisen huijaaminen oman yksityisen tiedon jakamiseen, syrjiminen, ryhmästä eristäminen ja poissulkeminen tai ryhmään lisääminen luvatta, kuvien manipuloiminen, kuvien ottaminen ja levittäminen ilman toisen lupaa. Netissä tapahtuva kiusaaminen ilmenee lähes aina myös muissa ympäristöissä, kuten koulussa. Nettikiusaamista voi tapahtua muun muassa sähköpostissa, pikaviestipalveluissa, verkkosivuilla, sosiaalisessa mediassa, chateissa, pelisivustoilla ja tekstiviesteissä. Nettikiusaamista on myös se, jos toiselle aiheutuu mielihapaa verkossa tahattomasti tai vahingossa. Nettikiusaaminen voi vaikuttaa lapseen ja nuoreen kasvotusten tapahtuvaa kiusaamista voimakkaammin.

Jos työpäivän aikana havaitaan, että opiskelija tekee häirintätekoja sosiaalisessa mediassa tai verkossa, on koulun tai oppilaitoksen puututtava asiaan.

- Asiaa käsitellään asianosaisten kesken, tarvittaessa ja vakavissa tilanteissa keskustellaan huoltajien kanssa (sekä uhri että tekijä(t)).
- Kirjallinen selvittely (esim. selvittelymuistio) voidaan ottaa asian/tapahtumien kulun selvittelyn vuoksi käyttöön.
- Asianosaisten opiskelijan huoltajia tiedotetaan esille tulleesta kiusaamistapauksesta. Myös koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta koulu tiedottaa huoltajia.
- Opiskelijoille kerrataan toivottu käyttäytymismalli ja heitä tuetaan toimimaan oikein. Kiusaajalle annetaan myös mahdollisuus korjata käyttäytymisensä mutta hän saattaa myös tarvita tukea.
- Tilannetta seurataan käsittelyn jälkeen esim. opettajan havainnoinnilla, kyselyllä, opiskeluhoitohenkilöstön tuella, yhteydenpidolla asianosaisten huoltajiin.

7 Kriisisuunnitelma

7.1 Tärkeät puhelinnumerot

Yleinen hätänumero (112)

Poliisi (112)

Myrkytystietokeskus (0800 147 111 (maksuton) 09 471 977 (normaalihintainen puhelu))

Taksi (0200-68000)

Ambulanssi (112)

Terveysasema Keminmaa puhelinajanvaraus 8.00–21.00 (0400 270 008)

Mehiläinen Länsi-Pohja Oy akuuttiklinikka 15.00–8.00 (040 149 1340)

Lastensuojelupäivystys (sosiaalipäivystys) 8.00–16.00 (0400 294 337),

Kiireellinen avuntarve, kuten lastensuojelun tarpeessa oleva lapsi tai nuori, tai muu kriisi- tai uhkaava tilanne.

Arkisin klo 8.00–16.00 puhelu ohjautuu Keminmaan kunnan sosiaali- päivystäjälle ja arkisin klo 16.00 jälkeen, arkipyhinä sekä viikonloppuisin puhelu ohjautuu seudulliselle (Kemi, Keminmaa, Tornio, Tervola, Ylitornio) sosiaalipäivystäjälle.

7.2 Koulun kriisiryhmän jäsenet ja koulun pohjapiirustukset

Koulun kriisiryhmään kuuluvat rehtori, apulaisrehtori, koulukuraattori, terveydenhoitaja ja erityisopettaja.

Koulun pohjapiirustukset löytyvät koulukohtaisista kriisisuunnitelmista. Piirustuksiin on merkitty hätäpoistumistiet ja alkusammutuskalusto.

Koulukohtaisissa kriisisuunnitelmissa on lueteltu koulussa käytössä olevat puhelimet.

Koulun kokoontumispaikat ja väistötilat on merkitty koulukohtaisiin kriisisuunnitelmiin. Kriisisuunnitelmat käydään vuosittain läpi henkilökunnan kanssa.

7.3 Ensiapuohjeet, hätäensiapu

7.3.1 Elvytys

PERUSELVYTYKSEN ASKEL ASKELELTA

EUROPEAN
RESUSCITATION
COUNCIL

Suomen
Elvytysneuvosto

GUIDELINES
2021

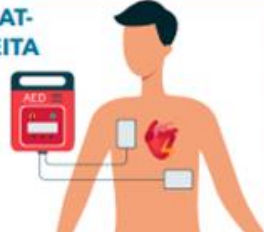
TOIMINTA	KUVAUS
TURVALLISUUS 	<ul style="list-style-type: none"> • Varmista, ettei sinulle, potilaalle tai sivullisille aiheudu vaaraa
HERÄTTELY Tarkista herääkö potilas 	<ul style="list-style-type: none"> • Ravista potilasta olkapäästä ja kysy kovalla äänellä: "Oletko hereillä? Onko sinulla kaikki hyvin?"
HENGITYSTIE Avaa hengitystie 	<ul style="list-style-type: none"> • Mikäli potilas ei reagoi, aseta hänet selinmakuulle • Avaa potilaan hengitystie kääntämällä päätä varovaisesti taaksepäin nostamalla sormenpäillä leuasta ja painamalla otsalta
HENGITYS Katsele, kuuntele ja tunnustele hengitystä 	<ul style="list-style-type: none"> • Katsele, kuuntele ja tunnustele hengitystä enintään kymmenen sekunnin ajan • Harvat ja äänekkäät henkäykset tulee tulkita epänormaaliksi hengitykseksi
EI HENGITÄ TAI EPÄNORMAALI HENGITYS Tee hätäilmoitus numeroon 112 	<ul style="list-style-type: none"> • Mikäli potilas ei hengitä tai hengitys on epänormaalia, soita hätäpuhelu numeroon 112 • Aktivoi puhelimen kaiutintoiminto, jotta pystyt tarvittaessa aloittamaan elvytyksen hätäkeskuspäivystäjän ohjeiden mukaisesti
NEUVOVA DEFIBRILLAATTORI Opasta läsnäolija hakemaan neuvova defibrillaattori 	<ul style="list-style-type: none"> • Mikäli saatavilla, opasta toinen paikallaolija hakemaan neuvova defibrillaattori. Mikäli olet yksin paikalla, aloita elvytys. Älä poistu paikalta
VERENKIERTO Aloita paineluelvytys 	<ul style="list-style-type: none"> • Kumarru potilaan viereen • Painelukohta on rintalastan alaosa (keskellä rintakehää) • Aseta toisen käden kämmenen tyvi painelukohtaan ja toinen käsi sen päälle • Pidä käsivarret suorina ja hartiat kohtisuoraan elvytettävän rintakehän yläpuolella • Painelussyvyyden tulee olla vähintään 5 senttimetriä (ei kuitenkaan yli 6 senttimetriä). Painelutaajuus on 100-120 painelua minuutissa • Rintakehän on palauduttava täysin painallusten välillä. Älä nojaa rintakehään

© European Resuscitation Council 2021, www.erc.edu. The translation is responsibility of Duodecim and the Finnish Resuscitation Council.
 Jakelu ja lupatiedustelut: Suomen Elvytysneuvosto, www.elvytysjulistet.fi

PERUSELVYTYK ASKEL ASKELEELTA

GUIDELINES
2021

TOIMINTA	Kuvaus
<p>VUOROTTELE 30 PAINALLUKSEN JA KAHDEN PUHALLUKSEN VÄLILLÄ</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jos sinut on koulutettu antamaan puhalluselvytystä ja pystyt sitä antamaan, avaa 30 painalluksen jälkeen hengitystie uudelleen • Purista nenän pehmeä osa tukkoon käyttäen potilaan otsalla olevan kätesi etusormea ja peukaloa • Anna potilaan suun aueta, mutta pidä huoli, että hänen leukansa pysyy kohotettuna ja hengitystie avoimena • Vedä henkeä ja aseta huulesi potilaan suun ympärille mahdollisimman ilmatiiviisti • Puhalla tasaisesti potilaan suuhun ja seuraa nouseeko hänen rintakehänsä. Tehokkaan puhalluksen kesto on noin 1 sekunti • Pitäen potilaan hengitystiet edelleen avoimena, ota suusi pois potilaan suulta ja seuraa laskeeko rintakehä ilman poistuessa keuhkoista • Vedä jälleen henkeä ja puhalla toisen kerran • Älä keskeytä paineluelvytystä yli 10 sekunnin ajaksi antaessasi puhalluselvytystä, riippumatta siitä onnistuivatko puhallukset vai eivät • Aloita paineluelvytys ja painele 30 kertaa • Jatka elvytystä 30 painalluksen ja 2 puhalluksen rytmillä
<p>PELKÄ PAINELUELVTYK</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jos et osaa tai halua antaa puhalluselvytystä, jatka keskeytymätöntä laadukasta paineluelvytystä 100-120 kertaa minuutissa
<p>KUN NEUVOVA DEFIBRILLAATTORI ON SAATAVILLA Kytke virta ja noudata laitteen ohjetta</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Heti, kun defibrillaattori on saatavilla, kytke siihen virta ja kiinnitä elektrodit potilaan paljaalle rintakehälle • Jos elvyttäjiä on useampi, älä keskeytä paineluelvytystä elektrodien kiinnittämisen ajaksi
<p>NOUDATA DEFIBRILLAATTORIN ANTAMIA OHJEITA</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Seuraa defibrillaattorin antamia kuva- ja ääniohjeita • Mikäli laite suosittelee defibrillaatioiskua, varmista, ettei kukaan koske potilaaseen • Paina iskupainiketta • Iskun jälkeen jatka paineluelvytystä välittömästi. Jatka elvytystä laitteen antamien ohjeiden mukaan

PERUSELVYTYKSEN ASKEL ASKELEELTA

GUIDELINES
2021

TOIMINTA	Kuvaus
<p>JOS DEFIBRILLAATIOISKUA EI SUOSITELLA Jatka paineluelvitystä</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jos defibrillaatioiskua ei suositella, jatka paineluelvitystä välittömästi ja toimi laitteen antamien ohjeiden mukaan
<p>JOS NEUVOVAA DEFIBRILLAATTORIA EI OLE SAATAVILLA Jatka paineluelvitystä</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jos neuvovaa defibrillaattoria ei ole saatavilla TAI sen saapumista paikalle odotetaan, jatka paineluelvitystä • Älä lopeta elvitystä ennen kuin: <ul style="list-style-type: none"> • Ammattilainen käskee sinua lopettamaan • Potilas selkeästi herää, liikkuu, avaa silmät ja hengittää normaalisti • TAI • Et jaksa enää elvyttää • Pelkkä paineluelvitys ei useimmiten yksin riitä käynnistämään sydäntä uudelleen. Jos et ole täysin varma, että potilas ei ole enää eloton, jatka paineluelvitystä • Toipumisen merkkejä <ul style="list-style-type: none"> • Herääminen • Liikkuminen • Silmien avaaminen • Normaali hengitys
<p>JOS POTILAS EI REAGOI MUTTA HENGITTÄÄ NORMAALISTI Aseta potilas kylkiasentoon</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Jos olet täysin varma että potilas hengittää normaalisti mutta on edelleen reagoimaton, aseta hänet kylkiasentoon • Ole valmiina aloittamaan paineluelvitystä välittömästi uudelleen mikäli potilas on reagoimaton ja hänen hengityksensä ei ole enää normaalia

LAPSEN PERUSELVYTYS

VARMISTA TURVALLISUUS - HUUDA APUA

7.3.3 Verenvuodon tyrehtyttäminen

Paina suoraan vuotokohtaan. Voit myös pyytää loukkaantunutta painamaan vuotokohtaa itse. Jos haavassa on vierasesine, esimerkiksi puukko, sitä ei poisteta.

Auta loukkaantunut istumaan tai makuulle.

Sido haava. Aseta vuotokohtaan paineside: voit tehdä painesiteen esimerkiksi siderullasta ja joustositeestä. Tarvittaessa voit käyttää myös muita saatavilla olevia välineitä, esimerkiksi käsineitä ja huivia.

Toimita autettava jatkohoitoon.

Soita hätänumeroon 112, kun paineside ei riitä tyrehtyttämään vuotoa tai autettavalla on sokin oireita.

7.3.4 Sokin ensiapu

Sokissa kudosten verenkierto ei riitä turvaamaan soluille tarpeeksi happea.

Sokki voi johtua suuresta sisäisestä tai ulkoisesta verenvuodosta, sydämen pumppausvoiman pettämisestä tai voimakkaasta nestehukasta, joka syntyy esimerkiksi palovamman tai rajun ripulin seurauksena. Myös voimakas allerginen reaktio voi aiheuttaa sokin.

Sokin oireet

- Iho on kalpea ja kylmänhikinen
- Ihminen on levoton ja myöhemmin sekava
- Hengitys on tihentynyt
- Suu on kuiva ja autettavalla on voimakas jano
- Syke on nopea ja tuntuu heikosti

Sokissa olevan ensiapu

- Aseta autettava makuulle.
- Soita hätänumeroon 112.
- Peittele autettava ja eristä hänet alustasta lämmönhukan estämiseksi.
- Rauhoittele.
- Anna tarvittaessa muu oireenmukainen ensiapu.
- Älä tarjoa syötävää tai juotavaa.
- Seuraa hengitystä ja verenkiertoa.

7.4 Ensiapuohjeet, muu ensiapu

7.4.1 Rintakipu

Auttamalla rintakivusta kärsivää ihmistä nopeasti voidaan estää lisävaurioiden syntyminen elimistöön. Sairastuneen selviytymismahdollisuudet paranevat merkittävästi.

Rintakipu voi johtua sydäninfarktista eli sydänkohtauksesta. Silloin sydämen sepelvaltimot tukkeutuvat. Rintakivun syynä voi olla myös angina pectoris - tyyppinen rasitusrintakipukohtaus.

Rintakipuun on aina suhtauduttava vakavasti.

Rintakipukohtauksen oireet

- Ylävartalolla tuntuva kipu. Kipu voi säteillä vasempaan kainaloon, käsivarteen ja kaulalle.
- Ihminen on usein kylmänhikinen. Hänellä voi olla pahoinvointia ja hänen hengityksensä voi vaikeutua.
- Etenkin naisilla oireina esiintyy myös voimakasta väsymystä, pahoinvointia, oksentelua tai kipua selän puolella.

Rintakivusta kärsivän ensiapu

- Rauhoita autettavaa ja auta hänet lepoon esimerkiksi puoli-istuvaan asentoon.
- Tee heti hätäilmoitus numeroon 112. Jos autettavalla on omia nitraattilääkkeitä (Nitro®), auta häntä ottamaan ne. Jos lääkkeet eivät auta muutaman minuutin kuluessa, soita hätänumeroon 112.
- Jos autettava ei ole lääkkeelle allerginen, tarjoa hänelle pureskeltavaksi asetyyliisalisyylihappoa sisältävää lääkettä (Disperin® ja Aspirin®).
- Tarkkaile hengitystä ja verenkiertoa.
- Jos autettava menee elottomaksi, aloita painelu-puhalluselytytys rytmillä 30 painelua ja 2 puhallusta. Ilmoita hätäkeskukseen muuttuneesta tilanteesta.

7.4.2 Kouristelu

Kouristelu ja tahattomat lihasnykäykset johtuvat aivojen toimintahäiriöstä. Kouristelun syitä voi olla monia: korkea kuume, myrkytys, pään vamma, epilepsia, aivoverenvuoto tai diabeetikon verensokerin laskeminen liian matalalle. Kouristelu voi myös liittyä sydänpysähdykseen.

Tajuttomuus-kouristuskohtauksen oireet

- Ihminen menettää tajuntansa, hän kaatuu ja hänen raajansa ja vartalonsa kouristelevat.
- Kouristelu kestää yleensä 1–2 minuuttia.
- Yleensä ihminen herää välittömästi, mutta hän voi olla herättyään sekava.

Kouristelevan ihmisen ensiapu

- Soita heti hätänumeroon 112. Jos tiedät autettavan sairastavan epilepsiaa, tee hätäilmoitus numeroon 112, jos kouristelu pitkittyy yli viideksi minuutiksi tai jos kohtaus uusiutuu.
- Älä yritä estää kouristusliikkeitä, mutta huolehdi siitä, että autettava ei kolhi päätään tai muuten vahingoita itseään.
- Käännä autettava kyljelleen, kun kouristukset sen mahdollistavat.
- Kun kouristukset loppuvat, tarkista, hengittääkö autettava normaalisti ja käännä hänet kylkiasentoon.
- Ota yhteys lääkäriin, jos kyseessä on lapsen kuume-kouristus.

- Jos kohtaaminen menee itsestään ohi, varmista, että autettava on täysin toipunut, ennen kuin jätät hänet.

7.4.3 Vatsakipu

- Anna potilaan olla haluamassaan asennossa, mutta polvet koukussa on yleensä paras asento.
- Älä anna juotavaa tai syötävää.
- Jos tulee sokin oireita, anna sokin ensiapu.
- Kuljeta potilas lääkärin hoitoon.

7.4.4 Diabetes

- Anna tajuissaan olevalle sokeripitoista syötävää tai juotavaa.
- Jos potilas ei pian toivu, soita hätänumeroon 112.
- Jos potilas on tajuton, käännä hänet kylkiasentoon ja soita hätänumeroon 112.

7.4.5 Vieraan esineen poisto hengitysteistä, aikuinen

Tunnista nopeasti hätätilanne. Jos auttajia on useita, joku heistä soittaa välittömästi hätänumeroon 112, samalla toinen aloittaa ensiavun antamisen.

Ensiapu aikuiselle, jolla on vierasesine hengitysteissä

- Taivuta autettavan ylävartaloa alaspäin tukien vartalosta.
- Lyö sen jälkeen kämmenellä napakasti 5 kertaa lapaluidenväliin.
- Mikäli vierasesine ei poistu nielusta ja olet paikalla yksin, soita 112.
- Jatka ensiapua puristus- eli Heimlichin-otteella. Asetu autettavan taakse ja aseta toinen kätesi nyrkissä autettavan pallean alle. Tartu nyrkkiin toisella kädelläsi. Nykäise rivakalla otteella taakse- ja ylöspäin. Toista nykäisy tarvittaessa viisi kertaa.
- Mikäli tuke ei poistu, vuorottele 5 lyöntiä lapaluiden väliin, 5 nykäisyä.
- Aloita elvytys, jos henkilö menee tajuttomaksi eikä hengitä normaalisti. Ilmoita muuttuneesta tilanteesta hätäkeskukseen.

7.4.6 Vieraan esineen poisto hengitysteistä, lapsi

Tunnista nopeasti hätätilanne. Jos auttajia on useita, joku heistä soittaa välittömästi 112 samalla toinen aloittaa ensiavun antamisen.

Ensiapu lapselle (alle murrosikäinen), jolla on vierasesine hengitysteissä

- Ota pieni lapsi syliin siten, että hänen päänsä on vartaloa alempana. Isompaa lasta voi taivuttaa eteenpäin siten, että pää on alaspäin.
- Lyö kämmenellä napakasti, mutta varovasti 5 kertaa lapaluiden väliin. (Sovita lyönnit lapsen kokoon.)
- Mikäli olet yksin, eikä tuke ole poistunut lapsen nielusta, soita nyt hätänumeroon 112.
- Jatka auttamista puristus- eli Heimlichin-otteella.
- Aseta pieni lapsi selälleen syliisi.

- Paina sormilla rintalastan päältä sen verran, että rintalasta joustaa alaspäin.
- Toista tämä viisi kertaa.
- Isommalla lapsella voidaan käyttää puristusotetta kuten aikuisella.
- Mikäli tuke ei poistu, jatka vuorottelemalla 5 lyöntiä lapaluiden väliin, 5 nykäisyä ylävatsalle / painelua rintakehällä.
- Aloita elvytys, jos lapsi menee tajuttomaksi, eikä hengitä normaalisti. Ilmoita muuttuneesta tilanteesta hätäkeskukseen.

7.4.7 Palovammat

- Jäähdytä viileässä vedessä, kunnes kipu lakkaa
- Peitä palovamma voidesiteellä
- Vaihda side 2 päivän kuluttua
- Jos vamma tulehtuu, toimita potilas lääkäriin

Lääkärinhoitoon kuuluvat:

- o Kämmentä suuremmat II asteen palovammat (iholla rakkuloita)
- o Kaikki III-asteen syvät palovammat (iho hiiltynyt)
- o Kasvojen ja käsien syvät palovammat
- o Hengitysteitse saadut palovammat

Toimenpiteet:

- Peitä palovammat puhtaalla siteellä
- Kuljeta potilas lääkärin hoitoon

7.4.8 Raajavammat

Nyrjähdykset, venähdykset, sijoiltaanmenot

- Aseta raaja kohoasentoon verenvuodon vähentämiseksi.
- Purista vammakohtaa turvotusten vähentämiseksi.
- Jäähdytä vammakohtaa kylmäkääreellä tai jääpussilla 1–2 tunnin välein.
- Tue sijoiltaan mennyt raaja liikkumattomaksi siihen asentoon missä se on.
- Toimita potilas tarvittaessa hoitoon.

Murtumat

- Tue yläraaja mitellalla.
- Alaraajan voi tukea toiseen raajaan.
- Toimita potilas aina hoitoon.

Kolmen K:n hoito

- Kohoasento
- Kylmä
- Kompresio (puristus)

7.4.9 Pistokset ja puremat

Pistokset ja käärmeenpuremat

Hyönteisen pisto tai kyyn purema voi olla allergiselle hengenvaarallinen.

- Anna potilaalle kyypakkauksen tabletteja ohjeen mukaan.
- Avaa tarvittaessa hengitystiet.

- Anna tarvittaessa sokin ensiapu.
- Kuljeta potilas viivytyksettä lääkärin hoitoon.

Punkin purema

- Irrota punkki ns. punkkipihdeillä varovasti kiertäen.
- Tarkkaile puremakohtaa noin viikon ajan ilmestykö sen ympärille punottava ihottumarengas.
- Jos ihottumarengas tulee, vie pureman saanut lääkäriin.
- Paras ennaltaehkäisy on luonnossa liikkumisen jälkeen illalla tehty punkkitarkastus.

7.5 Toimintamalli äkillisissä kriisitilanteissa

7.5.1 Oppilaan kuolema

Jos kuolema on tapahtunut koulussa tai koulumatkalla, rehtori on yhteydessä poliisiin tai lääkäriin, joiden tehtävänä on kuolinviestin vieminen omaisille henkilökohtaisesti.

Rehtori kutsuu kriisiryhmän koolle

- Rehtori tai kriisiryhmän jäsen ottaa yhteyden kotiin, ilmaisee osanoton ja kysyy omaisten mielipiteen tapahtuneen kertomistavasta koululla.
- Koulu lähettää kotiin surunvalittelukukat tai -adressin.

Rehtori tiedottaa oppilaille ja henkilökunnalle asiasta esim. päivänavauksessa. Kuolemasta on lupa kertoa, kuolintavasta ei.

- Oppilaat istuvat omissa luokissaan opettajansa kanssa ja vietetään hiljainen hetki, jonka jälkeen soitetaan aiheeseen sopiva musiikki (surulaatikko: kynttilöitä jalkoineen, tulitikut, valokuva kehys, musiikkivaihtoehdot, muistolauseita)
- Tilapalvelu nostaa lipun puolisalkoon.
- Opettaja puhuu tapahtuneesta luokassaan. Pysytään tosiasioissa. Jos puhuminen on jollekin opettajalle vaikeaa, hän voi pyytää jotain muuta työntekijää esim. kriisiryhmän jäsentä puhumaan, mutta opettajan läsnäolo on silti välttämätön.
- Tiedotetaan koteihin asiasta. Kuolemasta on lupa kertoa, kuolintavasta ei.
- Oppilaille ja opettajille järjestetään mahdollisuus keskustella kriisiryhmän jäsenten kanssa, jotka järjestävät tarvittaessa myös ulkopuolista apua.

Jatkotoimenpiteet

- Muistaminen luokassa seuraavana päivänä. Kuolleen oppilaan pulpetille asetetaan valokuva ja kynttilä. Mikäli mahdollista, annetaan pulpetin olla tyhjänä lukuvuoden loppuun. Mikäli luokkatila muuttuu usein, pyydetään kahta oppilasta huolehtimaan kynttilän ja valokuvan siirtämisestä luokasta toiseen vähintään hautajaispäivään saakka.
- Tarvittaessa järjestetään vanhempainilta muutama päivä tapahtuneen jälkeen, koska vanhemmat voivat tarvita tukea lastensa auttamiseen.
- Muistotilaisuus koulussa noin viikon kuluttua omaisten suostumuksella. Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, muistotilaisuus järjestetään

jälkikäteen. Muistotilaisuuteen voidaan kutsua kuolleen oppilaan ja hänen luokkansa vanhemmat.

- Kokoonnutaan juhlasaliin.
- Rehtori avaa tilaisuuden ja esittää lyhyet muistosanat.
- Luokanopettajan / opettajan puhe oppilaan muistolle.
- Oppilaiden esityksiä, esim. puhe, laulu, runo, musiikki
- Papin puhe (omaisten suostumuksella)
- Loppulaulu tai musiikkiesitys

Osallistuminen hautajaisiin

- Rehtori tai opettaja on yhteydessä lähiomaisiin ja sopii hautajaisiin osallistumisesta ja muistamisesta. Suotavaa on, että luokkatoverit ja muut kaverit voivat osallistua hautajaisiin, sillä rituaalien merkitys on tärkeää surutyössä.
- Lasketaan arkulle kukat: luokanopettaja kahden oppilaan kanssa muiden seistessä taustalla/ paikoillaan.
- Muistotilaisuudessa voidaan pitää muistopuhe tai muu esitys.
- Arkkua kannettaessa oppilaat voivat muodostaa kunniakujan

Työntekijöille ja oppilaille tai opiskelijoille voidaan tarvittaessa järjestää psykologinen jälkipuinti (debriefing), jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija, esimerkiksi kunnan kriisiryhmän jäsen.

- Opettajat seuraavat oppilaiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta.

7.5.2 Opettajan tai työntekijän kuolema

Rehtori on yhteydessä kuolleen omaisiin.

- Rehtori tai kriisityöryhmän jäsen kertoo kuolleen opettajan luokalle tapahtuneesta.
- Muille luokille asian kertoo oma opettaja tai joku kriisiryhmän jäsenistä.

Pidetään muistotilaisuus. Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, järjestetään muistotilaisuus jälkikäteen.

- Kokoonnutaan juhlasaliin.
- Rehtori avaa tilaisuuden ja esittää lyhyet muistosanat.
- Opettajan puhe kuolleen muistolle.
- Oppilaiden esityksiä, esim. puhe, laulu, runo, musiikki
- Papin puhe (omaisten suostumuksella)
- Loppulaulu tai musiikkiesitys

Kodeille tiedotetaan asiasta kirjeitse tai vanhempainillassa.

- Koulu lähettää omaisille adressin tai kukkia.
- Rehtori sopii omaisten kanssa koulun työntekijöiden ja oppilaiden tai opiskelijoiden mahdollisesta osallistumisesta hautajaisiin.

Kuolleen työntekijän työkavereille ja tarvittaessa oppilaille voidaan järjestää psykologinen jälkipuinti, jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija, esimerkiksi kunnan kriisiryhmän jäsen.

- Opettajat seuraavat oppilaiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta.

7.5.3 Oppilaan lähiomaisen kuolema (vanhempi tai sisarus)

Rehtori ottaa yhteyden lähiomaisiin, esittää osanoton ja sopii, miten asiasta kerrotaan koululla. Lähiomaisten mielipiteitä pyritään kunnioittamaan, mutta on suotavaa surevan oppilaan kannalta, että asiasta voitaisiin koululla puhua.

Rehtori ja kriisiryhmän jäsenet tiedottavat asiasta oppilaan opettajia.

- Opettaja tai kriisiryhmän jäsen keskustelee surevan oppilaan kanssa asiasta ja sopii, miten siitä kerrotaan luokalle.
- Luokkatoverit voivat muistaa oppilasta esim. kukkasilla tai korteilla.
- Järjestetään oppilaalle mahdollisuus keskustella useamman kerran opettajan tai kriisiryhmän jäsenen kanssa.
- Myös luokkakavereille tulisi antaa mahdollisuus keskustella opettajan tai kriisiryhmän jäsenen kanssa.
- Kriisiryhmän tulisi tukea riittävän pitkään niitä oppilaita, jotka osallistuvat ystävänsä surutyöhön.

Jos oppilas jää pois koulusta, eikä kotoa ole otettu yhteyttä kouluun, ottaa opettaja yhteyden kotiin ja ilmaisee normaaliin tapaan huolensa oppilaan poissaolosta.

- Jos oppilaan käytöksessä tai ulkonäössä tapahtuu huomattava muutos, on otettava yhteys huoltajiin, joiden kanssa sovitaan asian käsittelystä.

7.5.4 Itsemurha

Itsemurhan käsittely kouluyhteisössä on erityisen tärkeää, koska itsemurha saattaa toimia ongelmanratkaisumallina muille.

Rehtori (apulaisrehtori) sopii kuolleen oppilaan vanhempien kanssa, mitä ja miten asiasta kerrotaan, koulun toimenpiteistä ja hautajaisiin osallistumisesta vanhempien toivomuksia kunnioittaen. Mikäli huoltajat kieltävät kuolintavan kertomisen, asia käsitellään oppilaan kuolemana (4.1).

- Tieto itsemurhasta annetaan ensin koulun työntekijöille, jotka sopivat yhdessä kriisiryhmän kanssa, mitä ja miten oppilaille kerrotaan asiasta. Asiallisella informaatiolla ja psyykkisellä tuella ehkäistään uusia itsemurhatapauksia.
- Opettaja ja joku kriisiryhmän jäsenistä käsittelevät asiaa kuolleen nuoren luokan tai ryhmän kanssa. Muiden luokkien tai ryhmien opettajat (tai joku kriisiryhmän jäsenistä) käsittelevät asiaa omien oppilaidensa tai opiskelijoidensa kanssa.

Jos itsemurha tapahtuu koulupäivän aikana, huolehditaan siitä, etteivät oppilaat pääse tapahtumapaikalle tai poistuvat sieltä heti.

- Kutsutaan ambulanssi, poliisi ja koulun kriisiryhmä. Suruviestin kotiin vie poliisi tai lääkäri. Tämän jälkeen rehtori on yhteydessä kotiin.
- Kuolleen ystäville ja luokalle tai ryhmälle on syytä järjestää psykologinen jälkipuintitilaisuus. Myös opettajille on hyvä järjestää oma jälkipuintitilaisuus.
- Muistotilaisuus, rituaalit, omaisten muistaminen ja hautajaisiin osallistuminen toteutetaan kuten yleensä kuolemantapausten yhteydessä.

Mikäli itsemurha on tapahtunut loman aikana, järjestetään jälkeinpäin muistotilaisuus.

- Opettajat seuraavat oppilaiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta.

Itsemurhaa on aina syytä käsitellä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Erityisesti nuoren itsemurhalla on havaittu olevan mallivaikutusta muihin nuoriin. Erityisen tärkeää on korostaa sitä, ettei kenenkään tarvitse jäädä elämän ongelmiansa kanssa yksin vaan apua on saatavilla. On tärkeää estää itsemurhan ja kuoleman ihannointi sankarillisena ratkaisukeinona. Nuoren itsemurhan jälkeen on tärkeä seurata tilannetta. Osa oppilaista tai opiskelijoista (myös opettajista) voi muutamien kuukausien ajan itsemurhan jälkeinkin tarvita tukitoimia, esimerkiksi asiantuntijan vetämiä yksilö- tai ryhmäkeskusteluja. Itsemurhan mallivaikutuksen vuoksi myös lähikoulujen rehtoreita olisi hyvä informoida nuoren tekemästä itsemurhasta.

7.5.5 Oppilaan itsemurhayritys tai itsemurhalla uhkailu

Jos opettaja tai joku muu koulun henkilökuntaa kuuluva saa tiedon oppilaan itsemurhayrityksestä tai itsemurhalla uhkailusta, hänen pitää siitä kertoa oppilaan huoltajille, joiden kanssa sovitaan asian käsittelystä ja ohjaamisesta oppilashuollon palveluihin, esim. terveydenhoitajalle, koulukuraattorille, koulupsykologille.

- Huoltajien pitäisi ottaa yhteyttä koululle, jos lapsi on yrittänyt itsemurhaa tai uhkaillut sillä. Koulu ei voi auttaa, jos asiasta ei tiedetä.
- Asiasta tehdään lastensuojeluilmoitus.

Jos jonkun tietoon tulee oppilaan itsemurhalla uhkailu, on se aina otettava vakavasti ja toimittava edellä olevan mukaan.

7.5.6 Väkivalta tai sen uhka

- Annetaan ensiapu. Tarvittaessa soitetaan ambulanssi ja poliisi paikalle.
- Tapahtuneesta väkivaltilanteesta ilmoitetaan heti koulun rehtorille.
- Tarvittaessa hankitaan lääkärintodistus ja tehdään tutkintapyyntö tai rikosilmoitus poliisille sekä lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimistoon. Jos väkivallan kohteena on alle 15-vuotias, on lieväkin pahoinpitely virallisen syytteen alainen rikos.
- Huoltajille ilmoitetaan tapahtuneesta.
- Lisäksi voidaan ottaa yhteyttä työsuojeluvaltuutettuun.

Jos kyseessä on oppilaiden tai opiskelijoiden keskinäinen väkivalta, asian käsittelyä jatketaan koulussa myöhemmin asianosaisten kesken. Pidetään kasvatuskeskustelu ja / tai annetaan rangaistukset perusopetuslain ja –asetuksen mukaan.

- Tapahtumien kulku on selvitettävä haastattelemalla sekä oppilaita että työntekijää. Myös huoltajien näkemykset on kuultava.
- Täytetään vahinkoilmoitus vakuutusyhtiöön sekä kunnan ao. lomake.
- Mikäli väkivallan tekijänä on opettaja tai muu koulun työntekijä, rehtori puuttuu asiaan välittömästi.
- Työntekijän mahdollisuudet jatkaa koulussa selvitetään.
- Tarvittaessa käytetään ulkopuolista asiantuntija-apua.

Aluehallintovirasto valvoo koulujen tai oppilaitosten toimintaa, ja se voi tarvittaessa (esimerkiksi vanhempien tekemän valituksen johdosta) tehdä tarkastuskäyntejä.

- Väkivaltatilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö sitä koulussa muidenkin oppilaiden kanssa. Tällöin kriisiryhmä
 - sopii jatkotoimista
 - valmentaa opettajia kertomaan asiasta oppilaille
 - järjestää tarvittaessa jälkipuinnin
 - tukee onnettomuuden kohdanneita henkilöitä
 - arvioi ulkopuolisen avun tarpeen
 - toimii läheltä piti -tapauksissa edellisiä soveltaen, jos joku on järkyttynyt.

7.5.7 Onnettomuus, tapaturma tai sairauskohtaus

Ensimmäisenä tapahtumapaikalle saapunut aikuinen arvioi, mitä on tapahtunut ja minkälaista apua tarvitaan. Kutsu paikalle terveydenhoitaja, jos mahdollista.

Tutki loukkaantuneet ja anna heille hätäensiapu= hengityksen ja verenkierron turvaaminen (elvytys, tajuttoman potilaan auttaminen sekä suurten verenvuotojen tyrehtyttäminen). Tarvittaessa soita yleiseen hätänumeroon 112 ja tee hätäilmoitus. Hätäilmoitusta tehtäessä kerro, mitä on tapahtunut, missä paikassa ja osoitteessa ja vastaa esitettyihin kysymyksiin (potilaan vointi, tarkemmat tiedot, ilmoittajan nimi ym.). Älä katkaise puhelua ennen kuin siihen annetaan lupa.

Järjestä opastus onnettomuuspaikalle. Ilmoita koulun rehtorille ja mahdollisesti muulle henkilökunnalle tapahtuneesta, avun saannista ja saaduista ohjeista.

- Rehtori
 - o kutsuu kriisiryhmän koolle tarvittaessa
 - o ottaa yhteyden loukkaantuneen kotiin
 - o kutsuu tarvittaessa poliisin
 - o tiedottaa henkilökuntaa tapahtuneesta
 - o tiedottaa ulkopuolelle (sivistystoimisto, muut viranomaiset, media)
- Kriisiryhmä:
 - o Sopii jatkotoimista.
 - o Valmentaa opettajia kertomaan asiasta oppilaille.
 - o Järjestää tarvittaessa jälkipuinnin.
 - o Tukee onnettomuuden kohdanneita henkilöitä
 - o Arvioi ulkopuolisen avun tarpeen
 - o Toimii läheltä piti -tapauksissa edellisiä soveltaen, jos joku on järkyttynyt.

7.5.8 Tulipalo

Palovaroittimen hälyttäessä poistutaan opettajan johdolla heti koulurakennuksesta kokoontumispaikalle. Jos havaitset tulipalon, tee hälytys esim. huutamalla tai keskusradiolla ja soita heti hätänumeroon 112.

Opettaja

- johtaa opetettavan ryhmänsä kokoontumispaikalle (pohjapiirros).
- lukitsee tilan varmistettuaan, että se on tyhjä.
- tarkistaa alueen muut tilat (pohjapiirros).
- luvan saatuaan jatkaa oppilasryhmän kanssa koulun väistöpaikkaan.
- valvoo ryhmäänsä, kunnes tilanne on ohi tai huoltajat hakevat oppilaansa.
 - Varapoistumistie on luokan ikkuna.
 - Toimitaan pelastusviranomaisten ja poliisiin ohjeiden mukaan.

Jatkotoimet

- Rehtori tiedottaa asiasta
- Kriisiryhmä kokoontuu ja suunnittelee jatkotoimet vahinkojen mukaan.
 - kuolemantapaukset, loukkaantumiset, rakennuksen vahingot
 - koulutyön järjestäminen vahinkojen korjaamisen ajan
 - tiedottaminen oppilaille ja huoltajille
 - mahdollinen vanhempainilta
 - Kriisiryhmä järjestää kriisiapua ja jälkipuinnin.

7.5.9 Vaaralliset aineet, säteilyvaara

Alueen lähistöllä on moottoritie ja rautatie, joilla kuljetetaan vaarallisia aineita. Lisäksi lähistöllä kolme isoa tehdasta. Onnettomuuden sattuessa ilmaan saattaa päästä vaarallisia kemikaaleja ja kaasuja.

- Yleisen hälytysmerkin kuuluessa komennetaan kaikki oppilaat ja henkilökunta sisätiloihin.
- Ovet ja ikkunat suljetaan
- Tilapalvelu pysäyttää ilmanvaihdon.
- Kytetään yleisradion lähetys kuuluville.
- Toimitaan pelastusviranomaisten ja poliisiin ohjeiden mukaan.
- Opettaja valvoo ryhmäänsä, kunnes tilanne on ohi tai huoltajat hakevat oppilaansa.

Jatkotoimet

- Rehtori tiedottaa asiasta
- Kriisiryhmä kokoontuu ja suunnittelee jatkotoimet vahinkojen mukaan.
 - kuolemantapaukset, loukkaantumiset, rakennuksen vahingot
 - koulutyön järjestäminen vahinkojen korjaamisen ajan
 - tiedottaminen oppilaille ja huoltajille
 - mahdollinen vanhempainilta
- Kriisiryhmä järjestää kriisiapua ja jälkipuinnin.

7.5.10 Pommiuhka (ei julkinen)

- Pommiuhkaus otetaan aina todesta.
- Soita heti hätänumeroon 112.
- Ilmoita myös rehtorille.
- Oppilaat ja työntekijät ohjataan ulos kokoontumispaikalle.

- Varapoistumistie on luokan ikkuna.
- Tarvittaessa siirrytään opettajan johdolla aina uhkasta poispäin ja koulun väistöpaikkaan.
- Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan.
- Opettaja valvoo ryhmäänsä, kunnes tilanne on ohi tai huoltajat hakevat oppilaansa.

Jatkotoimet

- Rehtori tiedottaa asiasta
- Kriisiryhmä kokoontuu ja suunnittelee jatkotoimet vahingoista riippuen.
 - kuolemantapaukset, loukkaantumiset, rakennuksen vahingot
 - koulutyön järjestäminen vahinkojen korjaamisen ajan
 - tiedottaminen oppilaille ja huoltajille
 - mahdollinen vanhempainilta
- Kriisiryhmä järjestää kriisiapua ja jälkipuinnin.

7.5.11 Uhkaava henkilö koulussa (ei julkinen)

- Kuuluta yleiskuulutus: ”Kaikki luokkaan ja ovi lukkoon”
- Soita heti hätänumeroon 112
- Ilmoita myös rehtorille, jos mahdollista.
- Kasaa esineitä oven eteen, sulje sälekaihtimet ja vedä verhot ikkunoiden eteen.
- Sammuta valot ja ole hiljaa.
- Ulkona olevat oppilaat poistuvat juosten koulun alueelta väistöpaikkaan uhkasta poispäin. opettajan, välituntivalvojan tai koulukäyntiohjaajan komennosta.
- Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan.
- Pidä puhelin ulottuvilla. Hyödynnä myös oppilaiden puhelimia.
- Varapoistumistie on luokan ikkuna.
- Poistutaan juosten koulun alueelta uhkasta poispäin koulun väistöpaikkaan.
- Opettaja valvoo ryhmäänsä, kunnes tilanne on ohi tai huoltajat hakevat oppilaansa.

Jatkotoimet

- Rehtori tiedottaa asiasta
- Kriisiryhmä kokoontuu ja suunnittelee jatkotoimet vahinkojen mukaan.
 - kuolemantapaukset, loukkaantumiset, rakennuksen vahingot
 - koulutyön järjestäminen vahinkojen korjaamisen ajan
 - tiedottaminen oppilaille ja huoltajille
 - mahdollinen vanhempainilta
- Kriisiryhmä järjestää kriisiapua ja jälkipuinnin.

7.5.12 Kuulutusohje rakennuksen evakuointia varten ja epäillyn rikollisen tilanteen ensiohje (Poliisihallitus 1.12.2011) (ei julkinen)

Rakennuksen evakuointi ulos

- Kerro konkreettisen uhkan syy ja sijainti.
- Kerro turvalliset poistumisreitit.

- Kehota ottamaan mukaan mukana olevat henkilökohtaiset tavarat, jos mahdollista.
- Kokoontumispaikalle järjestytään luokittain.

Rakennuksen evakuointi lukituksen suojaamiin sisätiloihin

- Kerro konkreettisen uhkan syy ja sijainti.
- Kehota kaikkia siirtymään lähimpään lukittavaan tilaan sekä lukitsemaan ovet ja ikkunat
- Kehota varmistamaan oven lukitus kasaamalla esineitä oven eteen ja vetämään verhot ikkunoiden eteen.
- Kehota sammuttamaan valot ja olemaan hiljaa.

TOISTA KUULUTUS VÄHINTÄÄN KAKSI KERTAA.

Rikollisen tilanteen toimintaohje

- Toimi rauhallisesti
- Tee havaintoja
- Älä estele tai ärsytä, ole kohtelias
- Keskustele tekijän kanssa vain, jos arvioit sen sopivan tilanteeseen
- Älä provosoidu
- Hälytä apua, kun tilanne sallii
- Älä koske jälkiin tai esineisiin
- Eristä alue
- Opasta apu paikalle

7.6 Jälkipuinti

7.6.1 Yleistä

Jälkipuinti I. debriefing on ehkäisevää mielenterveystyötä, jolla pyritään vähentämään järkyttävien tapahtumien aiheuttamia stressireaktioita. Jälkipuinti ei ole terapiaa, vaan tekniikkaa, jossa käytetään erilaisia menetelmiä puuttua vaikeaksi koettuun tapahtumaan.

Jälkipuintikeskustelu käydään noin 2–3 päivän kuluttua tapahtumasta. Se on ryhmäkeskustelu, jota vetää ulkopuolinen koulutettu kriisityöntekijäpari. Ryhmään osallistuvat ne, jotka ovat olleet osallisena tapahtumaan tai joita se on kosketanut.

Ryhmän jäseniä pyydetään kertomaan henkilökohtaisia kokemuksiaan tapahtuneesta; kipeät tunteet, aistimukset ja havainnot. Näin ryhmän jäsenet saadaan huomaamaan, että tuntemukset ovat yhteisiä ja reaktiot normaaleja. Jälkipuinnissa annetaan myös käytännön ohjeita ja neuvoja siitä, miten selviytyä arkielämässä jatkossa. Istunto kestää 1–2 tuntia, tarvittaessa voidaan järjestää myös useampia tapaamisia.

Jälkipuinnin on todettu vähentävän traumaattisen tapahtuman jälkeistä sairastelua ja ns. posttraumaattisia stressioireita, joista tavallisimmat ovat uni- ja muistihäiriöt, yhtäkkiset välähdykset tapahtuneesta, jatkuvasti mieleen tunkeutuvat muistikuvat, ahdistuneisuus, vihaisuus, varsinkin lapsilla ja nuorilla erilaiset pelot ja

syyllisyydentunteet. Pitkittyessään stressioireet aiheuttavat helposti psykosomaattista oireilua pitkänkin ajan päästä tapahtumasta.

Tavallisimmat oireet nuorilla ovat erilaiset syömishäiriöt, pahoinvoinnin tunne, päänsärky, huimaus, sydämen tykytys sekä eriasteiset hengitysvaikeudet. Käsittelemättömät stressioireet voivat näkyä myöhemmin persoonallisuushäiriöinä; syyllisyydentunteet aiheuttavat masentuneisuutta, itseluottamus kärsii, erilaiset pelot voivat alkaa hallita elämää, keskittyminen vaikeutuu ja häiriökäyttäytyminen voi lisääntyä.

Meillä jälkipuinti-istuntoja järjestää koulun kriisiryhmä yhteistyössä muiden kriisityöntekijöiden kanssa.

7.6.2 Surevien lasten auttaminen

7.6.2.1 Traumaattisen kuolemantapauksen kokeneiden lasten auttaminen

Lapsen koettua menetyksen usein tuetaan lasta surussa, mutta unohdetaan kuolemantapauksen aiheuttamat traumat. Jos traumoja käsitellään puutteellisesti, niin lapselle voi aiheutua traumaperäisiä stressioireita tai monenlaisia surureaktioiden muunnelmia. Sekä lapselle että aikuiselle ovat tosiasiat tärkeitä. Niinpä tapahtuneen tiedollisella käsittelyllä voidaan auttaa lasta ymmärtämään tapahtunut ja samalla välttämään virheellisiltä kuvilta, väärinkäsityksiltä, kuvitelmilta ja tarpeettomalta ahdistukselta. Lapsen ikä on otettava huomioon.

Parasta on ryhtyä käsittelyyn pian tapahtuneen jälkeen. Alussa on tärkeintä huolehtia lapsen turvallisuudesta ja auttaa lasta rauhoittumaan. Jos lapsi on nähnyt kuolemantapauksen tai selvinnyt onnettomuudesta henkiin jääneenä, on erittäin tärkeää, että hän saa kertoa tapahtuneesta tai purkaa sen leikkimällä.

7.6.2.2 Kuolemantapauksen käsittely koulussa

Henkinen valmistautuminen auttaa selviytymään tilanteista. Voisi olla hyödyksi:

- ottaa kuolemantapauksen käsitteleminen koulu- tai luokkatilanteissa suunnittelupäivän aiheeksi,
- antaa osan opettajista erikoistua aiheeseen
- pitää huolta, että koululla on aiheeseen liittyvää syventävää kirjallisuutta
- pitää valmiina suunnitelma siitä, miten käsitellä isoa onnettomuutta, jossa useita lapsia on loukkaantunut tai saanut surmansa. Suunnitelmassa on eriteltävä kunkin henkilön tehtävät ja sen on sisällettävä luettelo resurssihenkilöistä, joiden puoleen nämä voivat tällaisissa tilanteissa kääntyä

Tilanteen käsittely riippuu siitä, kuka on kuollut ja millä tavoin. Suoraan koko kouluun vaikuttaa opettajan tai oppilaan kuolema. Oppilaan vanhemman kuolemalla on merkitystä yhdelle oppilaalle tai luokalle. Mikäli kuolemaan johtanut onnettomuus on tapahtunut koulumatkalla tai luokkaretkellä tai on kysymys lapsen itsemurhasta, tilanne koetaan toisella tavalla kuin pitkäaikaista sairautta seurannut kuolemantapaus. Mikäli useita oppilaita kuolee samaan aikaan, tapahtuman vaikutus koulun jokapäiväiseen elämään saattaa olla hyvinkin suuri.

7.6.2.3 Yksittäisten oppilaiden tarpeet

Kun oppilaan perheessä on tapahtunut kuolemantapaus, on yleensä parasta palata kouluun mahdollisimman pian, koska koulu edustaa lapsen arkipäivässä jatkuvuutta ja turvallisuutta ja ne ovat kriisitilanteessa tärkeitä asioita. Kouluun paluu saattaa olla vaikea. Opettaja voi ottaa yhteyttä oppilaaseen ja vanhempiin ja siten osoittaa olevansa valmis auttamaan. Olisi hyvä, jos oppilas voisi keskustella opettajansa kanssa ennen kuin kohtaa luokkansa. Mukana voi olla myös toinenkin opettaja, mikäli oppilas haluaa.

Useimmat oppilaat toivovat, että opettaja kertoo luokalle tapahtuneesta. Jotkut oppilaat eivät haluaisi puhua asiasta ollenkaan, mutta yleensä he antavat suostumuksen keskustelulle, kun he saavat tietää minkä vuoksi on tärkeää kertoa luokalle. Oppilas voi käyttää opettajaa välittäjänä kertomaan muille, miten haluaa itseensä suhtauduttavan. Oppilaat voivat surunsa vuoksi jäädä jälkeen koulutyössä. Opettajien on syytä säännöllisin väliajoin arvioida erityistoimenpiteiden tarve. Joillekin saattaa kehittyä pahoja keskittymisvaikeuksia. Opettajat voivat helposti aliarvioida oppilaiden ongelmien keston.

7.6.2.4 Kuolemantapauksen ilmoittaminen koulussa

Joissakin tilanteissa kuolemantapauksen ilmoittaminen voi jäädä opettajan tehtäväksi. Seuraavia ohjeita voidaan noudattaa silloin kun yhdelle oppilaalle on ilmoitettava kuolemantapauksesta perhepiirissä:

- Henkilön, joka asiasta kertoo, pitää olla sellainen, johon oppilas luottaa.
- Jos tieto on saatu puhelimitse, koulun on varmistauduttava siitä, että se on paikkansa pitävä. Samalla ennen kuin asiasta kerrotaan lapselle, tulisi selvittää, koska ja miten kuolemantapaus on sattunut.
- Keskustelulle on etsittävä häiriötön paikka.
- Asiasta on kerrottava avoimesti ja suoraan, mutta henkiselle valmistautumiselle on kuitenkin jätettävä tilaa. Kerro lapselle, että sinulla on surullisia uutisia. Esim. ”Minulla on sinulle ikävä uutinen. Tänäpäin, matkalla kouluun, sinun isoveljesi joutui liikenneonnettomuuteen. Hän jäi auton alle, ja vaikka paikalle saatiin pian lääkəriambulanssi ja hänen elvyttämisekseen tehtiin kaikki mahdollinen, hänen henkeään ei pystytty pelastamaan. Hän kuoli matkalla sairaalaan.” Suruviestin kertomista ei pidä jättää koulupäivän loppuun eikä asian vakavuutta salata siihen asti, että oppilas pääsee kotiin.
- Opettajan on varattava aikaa jäädä istumaan oppilaan seuraan sen jälkeen, kun hän on kertonut surullisen uutisen niin, että oppilas saa tilaa ja huomiota mahdollisille reaktioilleen ja tunteenilmauksilleen.
- Opettajan on vältettävä sellaisia ilmauksia kuin ”Kyllä kaikki järjestyy”, ”Aika parantaa haavat” jne.
- Älä jätä oppilasta yksin, pysy hänen kanssaan koko ajan. Fyysinen koskettaminen saattaa vaikuttaa rauhoittavasti, mutta jollei oppilas sitä halua, on hänen tahtoaan kunnioitettava.
- Opettajan on saatettava oppilas kotiin tai sinne mihin muu perhe on kokoontunut.
- Kun oppilaalta tai perheeltä on saatu lupa, luokkatovereille on kerrottava kuolemantapauksesta mahdollisimman pian.

Samoja suuntaviivoja voidaan noudattaa silloin, kun koko luokalle on kerrottava luokkatoverin tai opettajan kuolemasta. Lisäksi on otettava huomioon seuraavat asiat:

- Kysy ryhmältä, tiesikö joku kuolemantapauksesta ja mitä hänelle oli kerrottu.
- Anna tilaa oppilaiden spontaaneille kysymyksille ja huomautuksille. Jollet tiedä vastauksia kaikkiin kysymyksiin, sano ettet tiedä, mutta että kerrot asiasta heti kun tietoa saadaan.
- Alaluokkalaisille on selitettävä, mitä kuolema merkitsee: kaikki elintoiminnot ovat loppuneet (konkretisoi: Ihminen ei enää hengitä, sydän on lakannut lyömästä, hiukset ja kynnet eivät kasva), kuollut ei enää voi tuntea kipua, ajatella tai toimia, eikä kuollut palaa enää takaisin.
- Kerro oppilaille millaisia rituaaleja tällaiseen tilanteeseen liittyy ja anna tietoa seuraavien koulupäivien ohjelmasta.
- Kerro oppilaille reaktioista, joita tällaisen ikävän uutisen kuulemisesta tavallisesti seuraa.
- Käytä tilanteen päättämiseen rituaalia tai lyhyttä seremoniaa, kuten kynttilän sytyttäminen tai lipun nostaminen puolitankoon.
- Kerro, että seuraavana päivänä tullaan varaamaan aikaa tapahtuneesta puhumiseen.

7.6.2.5 Keskustelu luokassa

Oppilaiden kanssa voidaan kokoontua keskustelemaan tapahtuneesta jo samana päivänä. Järjestelmällinen jälkipuinti on aiheellista jättää seuraavaan päivään, jolloin oppilaat alkavat paremmin ymmärtää tapahtunutta.

Kokouksen avulla pyritään:

- selvittämään, mitä on tapahtunut
- antamaan oppilaille tilaisuus jakaa reaktioita keskenään ja ymmärtää, etteivät reaktiot ole epänormaaleja sekä
- auttamaan oppilaita tukemaan toisiaan

Keskustelua johtaa yhdessä kaksi opettajaa, joiden molempien tulee olla oppilaille tuttuja.

Kokouksen rakenne voi olla seuraava:

Johdanto

Painotetaan, että kuolemantapaus aiheuttaa paljon erilaisia ajatuksia, joista on tärkeä puhua. Puhuminen auttaa ymmärtämään tapahtunutta.

Keskustelussa voidaan noudattaa seuraavia sääntöjä:

Luokkatoverien ajatuksista, tunteista tai kokemuksista ei saa kertoa ulkopuolisille, ketään ei saa jälkeensä moittia tai kiusata hänen sanojensa tai reaktioidensa tähden, jokainen puhuu vain omasta puolestaan, jokaisen tulee kertoa, miten sai kuulla tapahtuneesta, muuten voi olla hiljaa.

Tosiasiavaihe

Oppilaat voivat kertoa, milloin, miten, keneltä, missä he saivat tietää tapahtuneesta. Näin saadaan kokonaiskuva tilanteesta ja voidaan välttää huhujen ja väärinkäsitysten leviäminen. Opettaja voi tässä vaiheessa saada selville ne oppilaat, joita kuolemantapaus eniten koskettaa ja jotka tarvitsevat tukea. Opettaja voi kertoa oppilaille saamansa tiedot tapahtuneesta.

Jos tapauksesta kerrotaan tiedotusvälineissä, on hyvä käydä yhdessä läpi lehtileikkeitä. Se on tärkeää siksi, koska lehtien kertomukset pitävät harvoin yhtä sen kanssa, mitä oppilaat ovat kuulleet ja nähneet. Jos joku on joutunut kuolemantapausten silminnäkijäksi tai löytänyt kuolleen, on hänen saatava purkaa vaikutelmiaan ja ajatuksiaan. Kaikki aistihavainnot (näkö, kuulo, haju, tunto) voivat tulla kyseeseen. Jos havainnot käydään läpi yksityiskohtaisesti, ne menettävät yleensä pahimman teränsä.

Ajatusvaihe

Oppilailta voidaan kysyä: ”Mikä oli ensimmäinen ajatuksesi, kun kuulit tapahtuneesta?” ja ”Mikä oli pahinta siinä mitä koit?”. Vastauksista selviävät lasten reaktiot ja vaikutelmat. Lapset voivat tuntea syyllisyyttä onnettomuuteen tai heistä tuntuu, että heidän olisi pitänyt estää onnettomuus. Syyllisyyden tunteiden vähentäminen on tärkeää.

Reaktiovaihe

Keskustellaan niistä monenlaisista reaktioista ja ajatuksista, joita oppilailta on ollut sen jälkeen, kun he kuulivat tapahtuneesta. Rohkaistaan oppilaita kertomaan reagoineistaan heti tapahtuman jälkeen, myöhemmin samana päivänä, millainen oli yö tapahtuneen jälkeen ja miltä nyt tuntuu. Alemmilla luokilla voidaan käyttää apuna piirtämistä. Oppilaat voivat myös kirjoittaa ajatuksiaan esimerkiksi täydentämällä lauseita:

”Ensimmäinen, mitä onnettomuudesta kuulin, oli...”

”Pahinta kokemassani oli...”

”Minä tulen kovin surulliseksi, kun ajattelen...”

”Toivoisin, että olisin voinut...”

Lapset voivat ilmaista voimakkaan tunteenomaisia reaktioita. On tärkeää, että opettaja saa toiset lapset tarjoamaan huolenpitoa ja myötätuntoa eikä välttämättä tee sitä itse.

Tiedonjakovaihe

Opettaja kokoaa yhteen oppilaiden esiin tuomat aiheet; ajatukset, reaktioiden yhdenmukaisuuden ja normaaliuden. Oppilaille on kerrottava normaaleista reaktioista kuolemantapausten jälkeen: pelosta, ahdistuksesta, raivosta, kostoajatuksista, syyllisyydentunteista, itsesyytöksistä, surusta ja keskittymisvaikeuksista. Kuolemantapaus voi vaikuttaa muistiin ja keskittymiskykyyn vielä viikkojen ja kuukausienkin jälkeen. Opettajat voivat kehottaa oppilaita puhumaan tapahtuneesta ystäviensä, vanhempiensa ja opettajiensa kanssa, kirjoittamaan päiväkirjaa, tukemaan toisiaan ja palaamaan pian normaalien vapaa-ajan harrastusten pariin.

Yhteenvetovaihe

Tehdään yhteenveto käsitellyistä aiheista ja suunnitellaan tulevia tapahtumia. Keskustellaan luokan osallistumisesta hautajaisiin. Mietitään, onko aiheita järjestää toinen kokous. Lopuksi kysytään oppilailta, jäikö joku asia mietityttämään tai epäselväksi. Oppilaan on tavallisesti helpompi palata koulutyöhön, kun hän on saanut puhua asiasta. Opettajat voivat rohkaista oppilaita tulemaan puheilleen myöhemminkin, jos tuntevat tarvetta keskustella.

7.7 Tiedottaminen kriisitilanteissa

Rehtori vastaa tiedotuksesta, rehtorin poissa ollessa apulaisrehtori.

Rehtori tiedottaa ja ohjeistaa henkilökunnan tämän suunnitelman ja kriisiryhmän kanssa sovitun mukaan. Opettajat tiedottavat oppilaitaan rehtorin, tämän suunnitelman ja kriisiryhmän ohjeiden mukaan.

Kirjallisella tiedotteella, asia kerrotaan lyhyesti ja pysytään tosiasioissa.

Ainoastaan rehtori tiedottaa mediaa. Asia kerrotaan lyhyesti ja pysytään tosiasioissa. Muu henkilökunta kehottaa kääntymään rehtorin puoleen, jos media ottaa yhteyttä ja kysyy asiasta.

7.8 Koulun päihdetyön toimintamalli

Mitä tehdä, kun oppilas on selvästi päihteen vaikutuksen alainen?

- Havainnon tekijä menee oppilaan kanssa rehtorin tai erityisopettajan luo.
- Huoltaja tavoitetaan:
 - o Oppilas itse ottaa yhteyden kotiin, jos kykenee ja kertoo lyhyesti tapahtuneesta, jonka jälkeen rehtori pyytää huoltajaa saapumaan koululle.
 - o Rehtori järjestää välittömästi palaverin aika selvittelyä varten: oppilas, rehtori, terveydenhoitaja ja huoltaja
 - o Oppilasta ei saa jättää yksin
 - o Alkusevittelyssä pyritään selvittämään päihteen lähde, laatu ja määrä sekä muiden osuus asiaan (kaverit, koulun ulkopuoliset henkilöt) sekä mietitään yhdessä huoltajan kanssa, onko aiheita testauksiin. Selvitetään vain tosiasiat.
 - o Päätetään, lähteekö oppilas huoltajan mukana kotiin vai viedäänkö hänet hoidollisista syistä terveyskeskukseen tutkimuksiin.
 - o Ilmoitetaan huoltajalle, että asiasta menee tieto lastensuojeluviranomaiselle.
 - o Rehtori ottaa yhteyden ko. alueen sosiaalityöntekijään ja sopii seurantapalaverin mielellään jo seuraavalle päivälle (viimeistään 3 vuorokauden kuluessa). Palaverissa ovat läsnä rehtori, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, huoltaja ja oppilas.
 - o Seurantapalaverin tarkoitus on arvioida oppilaan ja perheen tuen tarve
 - o Palaveri voidaan pitää myös oppilaan kotona.

- Oppilaalle tarjotaan myös mahdollisuutta keskustella kahden kesken asiasta jonkun koulun henkilökuntaan kuuluvan kanssa (luokanopettaja, oppilashuoltoryhmän jäsen).
- Huoltajaa ei tavoiteta
 - Rehtori ja terveydenhoitaja päättävät, viedäänkö oppilas kotiin vai terveyskeskukseen.
 - Mikäli huoltajaan ei ole saatu yhteyttä ja lapsi jää terveyskeskukseen, terveyskeskus huolehtii yhteydenotosta vanhempiin.
 - Koulun velvollisuus on huolehtia siitä, että huoltaja saa tiedon tilanteesta samana päivänä.
 - Seurantapalaveri pidetään.

Mitä tehdä, kun opettaja tai muu koulun henkilökunta epäilee oppilaan käyttävän huumeita tai muita päihteitä?

- Mikäli opettajalla herää epäily, että joku oppilas käyttää huumeita, hän neuvottelee ensin esimiehen tai kollegan kanssa. Jatkotoimista päätetään yhdessä.
- Pyydetään oppilasta keskustelemaan ko. opettajan kanssa. Oppilaalle kerrotaan päihteidenkäytön epäilyistä avoimesti.
- Jos epäily osoittautuu aiheelliseksi, oppilasta pyydetään kertomaan huoltajalle asiasta vuorokauden sisällä, jonka jälkeen koululta otetaan yhteys joka tapauksessa. Toimitaan kohdan c) mukaan (edellinen sivu). Vanhemmille on aina ilmoitettava, kun lasta on epäilty päihteiden käytöstä, vaikka epäily olisi aiheetonkin!

Mitä tehdä, jos oppilas kertoo toisen oppilaan päihteidenkäytöstä?

- Kertojan nimettömyys taataan, mikäli hän sitä pyytää.
- Pyydetään epäiltyä oppilasta keskustelemaan kahden oppilashuoltoryhmän jäsenen kanssa.
- Jos epäily osoittautuu aiheelliseksi, edetään kohdan c) mukaan (edellinen sivu).

Mitä tehdä, jos koululta tai oppilaalta löytyy päihteitä tai päihteiden käyttöön viittaavia esineitä?

- Jos oppilaalta löydetään alkoholia, ottaa rehtori yhteyden kotiin ja järjestää tarvittaessa selvittelypalaverin samalle päivälle.
- Jos löytyy huumaavia aineita tai pillereitä, yhteys poliisiin, kotiin ja ilmoitus lastensuojeluviranomaiselle.

Jos koululla havaitaan päihteitä välittäviä henkilöitä, välittömästi yhteys poliisiin.

7.8.1 Eri huumausaineiden käyttäjien tunnistaminen

Aistiharhoja aiheuttavat aineet

- hasis ja marihuana:
 - verestävät silmänvalkuaiset, voimakas poltetun hampun haju vaatteissa ja huoneessa
- LSD:
 - pulssi, verenpaine ja hengitystiheys nousevat, kehon lämpötila kohoaa, pupillit laajenevat, syljeneritys lisääntyy, vapina,

epävarmuus liikkeissä, vaikutelma mielenhäiriöstä, sekavuus, pelkotila

Keskushermostoa kiihottavat aineet

- amfetamiini:
 - o käytön jälkeen käyttäjä on levoton, laajentuneet pupillit, hikoilua, pulssi kiihtynyt, raajoissa voi olla pistojälkiä
- kokaiini:
 - o levottomuus, laajentuneet pupillit, hikoilua, pulssi kiihtynyt, pistonjäljet käsivarsissa

Keskushermostoa lamaavat aineet

- morfiini ja heroini:
 - o hidastuneet reaktiot, apaattinen ja aloitekyvytön, pistonjäljet käsivarsissa
- lääkkeet:
 - o käyttäjä vaikuttaa päihtyneeltä, mutta alkoholin haju puuttuu, mikäli on käytetty pelkästään lääkkeitä
- tinneri, lakat, liimat, puhdistusaineet, bensiini ja kynsilakan poistoaine:
 - o tokkuraisuus, haju ja tahrat vaatteissa

Huumeiden käytön varhaisia oireita ja varoitussignaaleja:

- Haju
 - o Alkoholin ja liuotainaineiden hajun voi helposti havaita. Myös hasiksella on ominaishaju, joka saattaa pysyä vaatteissa jonkin aikaa.
- Myöhäiset kotiinpaluut
 - o Jos nuori alkaa viipyä myöhään iltaisin ulkona, on tarpeen reagoida asiallisesti. On syytä keskustella rauhallisesti. Vältteleviin vastauksiin ei pidä tyytyä.
- Muuttuneet harrastukset
 - o Hasiksen käytöstä seuraa usein passivoituminen eikä nuori jaksa tai halua jatkaa entisiä harrastuksiaan.
- Muutokset kaveripiirissä
 - o Kaveripiiri vaihtuu ja entiset kaverit tuntuvat "ikävystyttäviltä". Nuori ei tuo uusia ystäviä kotiin. Vanhemmat voivat pyytää uusia kavereita kotiin ja pitää yhteyttä heidän vanhempiinsa.
- Väärinkäytöksen puolustaminen
 - o Nuoren kanssa on vakavasti keskusteltava, jos hän puolustaa esim. hasiksen käyttöä ja vähättelee sen vaarallisuutta.
- Lisääntynyt rahankäyttö
 - o Rahankäyttö lisääntyy. Suuret taskurahat mahdollistavat huumeiden oston.
- Koulupinnaaminen
 - o On aina selvitettävä haluttomuus mennä kouluun, vaikka ei olisikaan väärinkäytöstä kysymys. Pinnaus ei välttämättä ole merkki huumeiden käytöstä, mutta niiden käyttö johtaa usein lisääntyneisiin poissaoloihin.
- Heikentynyt älyllinen suorituskyky
 - o Väsymys, välinpitämättömyys ja huonontuvat todistukset: kodin ja koulun on syytä olla yhteydessä.
- Valheet ja vanhempien harhaanjohtaminen

- Tyypillisiä tuntomerkkejä: puolitotuudet, valehtelu, yritykset kyseenalaistaa vanhempien kasvatustapaukset, riitaannuttaa vanhemmat keskenään.
- Eristäytyminen
 - Nuoren sulkeutuminen huoneeseensa epätavallisen usein ilman syytä voi olla normaalia murrosikään kuuluvaa kehitystä, mutta yhdessä muiden merkkien kanssa myös oire huumeiden käytöstä.
- Rikokset
 - Huumeiden käyttöä rahoitetaan usein rötöksillä. Käytön alkuvaiheessa tavaroita alkaa hävitä kotoa käytön rahoittamiseksi. Myös kavereilta nuori voi lainata suuria rahasummia.

7.8.2 Ensiapu päihdetapauksissa

Ensiapu alkoholimyrkytystapauksessa:

- avaa hengitystiet: pää taaksepäin ja kiristävät vaatteet auki
- tarkista hengitys ja pulssi, elvytä tarvittaessa
- laita potilas kylkiasentoon
- soita ambulanssi: 112
- älä okseta, älä juota mitään

Ensiapu sekakäyttötapauksessa (alkoholi ja lääkeaine)

- tarkista potilaan suu ja poista mahdollisesti suussa olevat tabletit
- jos löydät lääkepakkauksen, toimita se hoitavalle lääkärille
- jos potilas on tajuton, anna tajuttoman potilaan ensiapu (avaa hengitystiet ja laita kylkiasentoon) ja soita ambulanssi 112
- jos potilas on tajuissaan, anna lääkehiiltä (Carbomix), joka sitoo lääkeainetta itseensä, jolloin imeytyminen hidastuu
- okseta työntämällä sormet kurkkuun pään ollessa etukumarassa; edellytys oksettamiselle on, että potilas on tajuissaan ja että lääkkeen nauttimisesta ei ole kulunut 2 tuntia enempää
- toimita potilas hoitoon
- epäselvässä tapauksessa ota yhteys MYRKYTYSTIETOKESKUKSEEN, p. 0800 147 111 (maksuton) 09 471 977 (normaalihintainen puhelu)
- Jos potilas on juonut jotain SYÖVYTTÄVÄÄ AINETTA, esim. happoa tai emästä, ÄLÄ OKSETA, vaan juota vettä tajuissaan olevalle.
- Jos potilas on juonut ORGAANISIA LIUOTTIMIA, esim. tärpättiä, paloöljyä, bensiiniä, ÄLÄ OKSETA, vaan juota tajuissaan olevalle kermaa tai sulaa jäätelöä.

7.9 Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi

Kriisisuunnitelma käydään läpi lukuvuoden alussa koulun henkilökunnan ja kriisiryhmän jäsenten kanssa rehtorin johtamana.

Mikäli kriisisuunnitelmassa havaitaan puutteita, koulujen rehtorit päivittävät suunnitelman, jonka jälkeen suunnitelma hyväksytään Keminmaan sivistyslautakunnan kokouksessa.

Henkilökunnalle järjestetään tarvittaessa koulutuksia kriisisuunnitelmaan sisältyvistä asioista.